

6
(1428)-son
7-fevral
2020

ERURSEN SHOH, AGAR OGOHSEN SEN
AGAR OGOHSEN SEN, SHOHSEN SEN

Xabar

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI AXBOROT TEXNOLOGIYALARI VA KOMMUNIKATSIYALARINI RIVOJLANTIRISH VAZIRLIGI NASHRI

1992-yil martdan chiqa boshlagan www.xabar.uz

УШБУ СОҢДА:

ҲАРАКАТЛАР СТРАТЕГИЯСИ

АҚТ вазири
"DIGITAL ALMATY 2020"
форумида қатнашди **2-бет**

ОЧИҚ МУЛОҚОТ

Академияда учрашув **3-бет**

ИНТЕРВЬЮ

Британская компания
поможет развитию футбола в
Узбекистане с помощью новых
технологий **6-бет**

МЕҲНАТ ЯРМАРКАСИ

Ёшлар учун имнониятлар
майдони **7-бет**

АХЛОҚ, АДАБ, ОДАМ

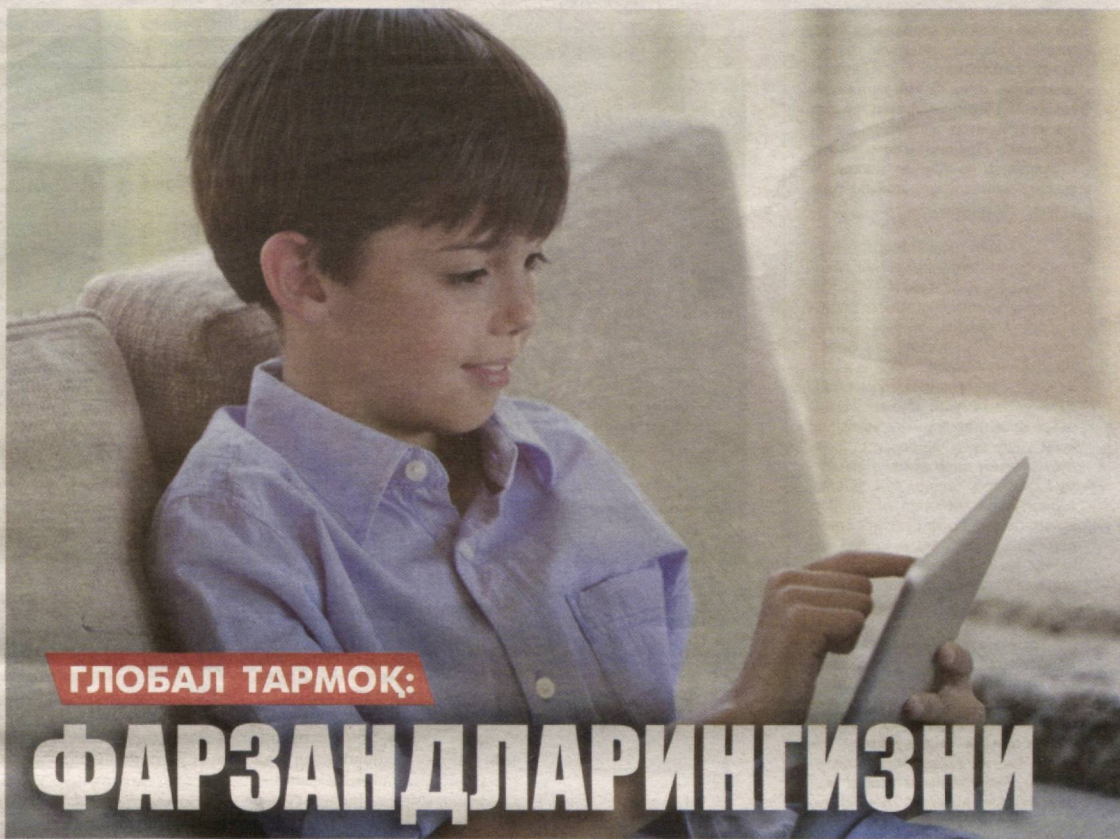
Йигитнинг кўнгли **8-бет**

ОЛОҚА ОЛАМИДА

"Компьютер коронавируси":
эпидемиялар ҳақидаги
гиперҳаволалар нимаси
билан хавфли? **12-бет**

ХАЛҚАРО ҲАЁТ

Демократия
хасталанди...ми? **13-бет**

ГЛОБАЛ ТАРМОҚ:

ФАРЗАНДЛАРИНГИЗНИ

Интернетдаги хавфлардан ҳимоя қилинг

Президент Ш.Мирзиёевнинг ёшлар маънавиятини юксалтириш ва уларнинг бўш вақтини мазмунли ташкил этиш бўйича илгари сурган бешта ташаббуси, жумладан, аҳоли ва ёшлар ўртасида компьютер технологиялари ва интернетдан самарали фойдаланишни ташкил этиш борасида қўйилган вазифалар ижроси ушбу соҳада ахборот-коммуникация технологияларидан кенг фойдаланиш бўйича илмий ва амалий тадқиқотларни ривожлантиришни талаб этади.

5-бет ▶

➔ БЕШ МУҲИМ ТАШАББУС

ОЛАМ ҚУВОНЧЛАРИ СЕНГА АРМУҒОН, АЗИЗ БОЛАЖОН!

Президент топиригига биноан Ўзбекистон Республикаси ахборот технологиялари ва коммуникацияларини ривожлантириш вазирлиги томонидан Данғара тумани марказида янги кутубхона қурилиб, 2019 йил декабр ойида фойдаланишга топширилган, шунингдек, беш ташаббус доирасида Фарғона туманининг Сатторобод ва Миндон қишлоқларидаги 28 ҳамда 9-мактабга компьютер жамланмалари етказиб берилган эди.

Хайрия акцияси давом этапти. Бу сафар Марғилон Меҳрибонлик уйи тарбияланувчиларига 14та, Кўқон Меҳрибонлик уйи тарбияланувчиларига 10та компьютер жамланмалари ва спорт анжомларини вазирликнинг Фарғона вилоят ҳудудий бошқармаси бошлиғи Ҳалимжон Қурбонов бошчилигидаги гуруҳ тантанали равишда тақдим этди ва болажонларга компьютер сабоқларини сабот билан ўрганиб, келажақда жамиятга улкан нафи тегадиган мутахассислар бўлиб етишишларида муваффақиятлар тилади. **4-бет** ▶

ҮН ЙИЛЛИК ДЕБЮТАНТЛАРИ

(Охириги ўн йилда
пайдо бўлган компания/
маҳсулотлар)

- Pinterest — 2010.03
- iPad — 2010.04
- Instagram — 2010.10
- Snapchat — 2011.09
- Play Station 4 — 2013.11
- Amazon Echo — 2010.03
- Apple Watch — 2015.04
- TikTok — 2016.09
- Airpods — 2016.12

Манба: Howmuch

2 ХАРАКАТЛАР СТРАТЕГИЯСИ

Jumadan
Jumagacha

АКТ ВАЗИРИ “DIGITAL ALMATY 2020” ФОРУМИДА ҚАТНАШДИ

Хабар берганимиздек, 31 январ куни Қозоғистоннинг жанубий пойтахти — Олмаота шаҳрида “DIGITAL ALMATY 2020” форуми бўлиб ўтди.

Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёев 30 январ куни Ислоҳ Каримов ҳайкали пойига гулчамбар кўйди. Қуръони каримдан тиловат қилинди. Ислоҳ Каримовнинг серқирра фаолияти, олижаноб инсоний фазилатлари ёдга олинди. Гул кўйиш маросимида Президент Администрацияси, парламент палаталари ва ҳукумат аъзолари, илм-фан ва маданият намояндалари, зиёлилар, шаҳар жамоатчилиги иштирок этди. Биринчи Президентимизнинг Самарқанд ва Қарши шаҳарларидаги ҳайкаллари пойига ҳам гуллар кўйилди.

Президент Шавкат Мирзиёев 31 январ куни пойтахтимизнинг Мирзо Улугбек туманидаги Олимлар кўчасидаги илмий-тадқиқот институтларига ташриф буюрди. Давлатимиз раҳбари ташаббуси билан мазкур институтлар негизда яхлит мажмуа — замонавий Геология фанлари университети ташкил этилиши режалаштирилган. Президент шу куни ушбу янги университет кампусига тамал тоши кўйди. Давлатимиз раҳбари, шунингдек, Давлат геология ва минерал ресурслар қўмитасига ташриф буюриб, олимлар, ёш тадқиқотчилар, ишлаб чиқариш вакиллари ва илмий-тадқиқот муассасалари раҳбарлари билан учрашди.

Тошкентда Марказий Осиё давлатлари ва АҚШ ташқи сиёсат идоралари раҳбарларининг “С5+1” шаклидаги учрашуви бўлиб ўтди. Унда Қирғизистон Республикаси ташқи ишлар вазири Чингиз Айдарбеков, Қозоғистон Республикаси ташқи ишлар вазири Мухтор Тлеуберди, Тожикистон Республикаси ташқи ишлар вазири Сирожиiddин Мухриiddин, Туркменистон ташқи ишлар вазири Рашид Мередов, Ўзбекистон Республикаси ташқи ишлар вазири Абдулазиз Комилов ва АҚШ Давлат котиби Майкл Помпео иштирок этди.

Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёев 3 феврал куни мамлакатимизда расмий ташриф билан келган Америка Қўшма Штатлари Давлат котиби Майкл Ричард Помпеони қабул қилди.

Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёев 4 феврал куни қишлоқ ҳўжалигида кластерлар фаолиятини янада ривожлантириш масалалари бўйича йиғилиш ўтказди.

Президент Шавкат Мирзиёев раҳбарлигида 5 феврал куни ташқи иқтисодий фаолият тизимини ислоҳ қилиш бўйича устувор вазифаларга бағишланган йиғилиш бўлиб ўтди.

Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёев “Озодликдан маҳрум этиш жазосини ўтаётган, қилмишига чин кўнгилдан пушаймон бўлган ва тузалиш йўлига қатъий ўтган бир гуруҳ шахсларни афв этиш тўғрисида”ги фармонни имзолади. Фармонга мувофиқ, Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг 93-моддаси 23-бандига асосан жазо муддатини ўтаётган 58 нафар фўқаро афв этилди.

ференцалоқа тармоғини яратиш;

● Тошкент ахборот технологиялари университети учун Cisco ўқув жиҳозларини етказиб бериш ва бошқалар.

Шунингдек, ХЭИ ва Хитойнинг ZTE компанияси ҳамкорлигида IT-Паркда АКТ, тадбиркорлик ва давлат бошқаруви соҳасида аёллар ва ёш авлоднинг малакасини ошириш марказини яратиш лойиҳаси (техник ёрдам нархи 100 минг АҚШ доллари) бошлангани эътироф этилди.

ХЭИнинг Москвадаги минтақавий офиси ушбу лойиҳани амалга оширишни қўллаб-қувватламоқда. 24-26 январ кунлари Тошкентда ХЭИ Худудий бюросининг лойиҳа координатори Фарид Наҳли ва ўзбекистонлик мутахассислар ўртасида музокаралар бўлиб ўтди. ЕХХТнинг Тошкентдаги ваколатхонаси ҳам ушбу лойиҳани амалга оширишда иштирок этишга тайёрлигини билдирди.

Учрашувда, бундан ташқари, ёш авлод учун робототехника соҳасидаги марказ яратиш лойиҳасини амалга оширишдан манфаатдорлик билдирилди. Ҳозирги кунда Ўзбекистон IT-Паркида ёш авлод учун робототехника марказини ташкил этиш учун ХЭИ техник ёрдами ақратилиш тўғрисидаги битим лойиҳаси тайёрланган ва ушбу лойиҳанинг қиймати 75 минг долларни ташкил этади.

Учрашувда Дорин Богдан-Мартин хонимга 2020 йил 26-27 май кунлари Тошкент шаҳрида бўлиб ўтадиган Алоқа соҳасидаги минтақавий ҳамдўстликнинг Алоқа маъмурлари раҳбарлари кенгаши мажлисида иштирок этиш таклифи билдирилди.

Форум ишида бир қатор давлатларнинг бош вазирлари, халқаро ташкилотлар раҳбарлари, АТ соҳасининг етакчи экспертлари иштирок этди. Шу жумладан, халқаро анжуманда Ўзбекистон Республикаси ахборот технологиялари ва коммуникацияларини ривожлантириш вазири Шўҳрат Содиқов раҳбарлигидаги делегация ҳам қатнашди.

Форум доирасида АКТ вазири Шўҳрат Содиқов Халқаро электралоқа иттифоқининг Телекоммуникацияларни ривожлантириш бюроси директори Дорин Богдан-Мартин хоним билан учрашди.

Ўзбекистон ХЭИнинг учта сектори ташаббусларини муваффақиятли амалга ошириш учун давлат органлари, хусусий тузилмалар ва академияларни жалб қилган ҳолда иш олиб бормоқда.

Сўнгги йилларда Ўзбекистонда ХЭИ техник кўмаги билан қатор минтақавий ташаббуслар амалга оширилди.

Жумладан:

● қишлоқ ва чекка ҳудудлардаги телекоммуникация объектларини электр энергияси билан барқарор таъминлаш;

● ХЭИнинг Москвадаги минтақавий бюроси ва МДХ мамлакатлари ўртасида видеоко-

ЎЗБЕКИСТОН ВА ҚОЗОҒИСТОН ТЕХНОПАРКЛАРИ ЎЗARO ҲАМКОРЛИК ЎРНАТДИ

Олмаота шаҳридаги “DIGITAL ALMATY 2020” форумида иштироки давомида АКТ вазири Шўҳрат Содиқов раҳбарлигидаги делегация Қозоғистоннинг Инновацион технологиялар парки (Tech Garden)га ташриф буюриб, унинг фаолияти билан танишишди.

Форум доирасида Ўзбекистоннинг Дастурий маҳсулотлар ва ахборот технологиялари технологик парки (IT-Парк) ҳамда Қозоғистоннинг Инновацион технологиялар парки ўртасида меморандум имзоланди.

Меморандумни Қозоғистон Инновацион технологиялар парки раҳбари Асқар Сембин ва IT-Парк директори Фарҳод Ибрагимовлар имзолашди.

Ушбу меморандум бошланғич экотизимни ривожлантириш соҳасида томонлар ўртасида тўғридан-тўғри ўзаро манфаатли ҳамкорликни ривожлантириш, тавсиялар ишлаб чиқиш, билим, тажриба ва инновацион ечимлар алмашишни йўлга қўйиш имконини беради.

— Ўзбекистонлик ҳамкасблар билан мустаҳкам ҳамкорликни йўлга қўйишни орзу қилардим, мана бугун шу мақсадимизга эришдик. Ўзбекистоннинг IT-Парки минтақамиздаги энг кучли мутахассисларни тўплаган. Ҳамкорлигимиз жуда самарали бўлишига ишонаман, — деди Асқар Сембин.

АКАДЕМИЯДА УЧРАШУВ

**ҲОКИМЛИКЛАР
МАСЪУЛЛАРИ БИЛАН
ОЧИҚ МУЛОҚОТ ЎТКАЗИЛДИ**

Жорий йилнинг 3 феврал куни Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академиясида Қорақалпоғистон Республикаси Вазирлар Кенгаши раиси, вилоятлар ва Тошкент шаҳар ҳокимларининг ўринбосарлари, туман ва шаҳар ҳокимлари иштирокида ўтказилган малака ошириш ўқув-семинарида Ахборот технологиялари ва коммуникацияларини ривожлантириш вазири Шухрат Содиқов маъруза қилиб, иштирокчилар билан очиқ мулоқот ўтказди.

Тадбирда маъруза қилган АКТ вазири Шухрат Содиқов Президент Шавкат Мирзиёевнинг Парламентга 2019 йилда амалга оширилган асосий ишлар якуни ва Ўзбекистон Республикасини 2020 йилда ижтимоий-иқтисодий ривожлантиришнинг энг устувор йўналишларига бағишланган Мурожаатномаси халқимиз томонидан катта қизиқиш билан кутиб олинганини ва Мурожаатда мамлакатимиз тараққиётининг муҳим йўналишлари, халқимиз фаровон-

лигини таъминлашга хизмат қиладиган долзарб масалалар ўз аксини топганини таъкидлади. Ўқув-семинарда рақамли иқтисодиётни жадал ривожлантириш, инсон фаолиятининг барча соҳаларига рақамли технологияларни кенг жорий этиш, иқтисодиётнинг реал секторига ишлаб чиқариш ва бошқариш тизимларини автоматлаштиришда маҳаллий ҳокимликларнинг долзарб вазифаларига алоҳида эътибор қаратилди.

МАҲОРАТ ДАРСИ | 3

**АМИТИДА ЁШЛАРНИНГ ИНТЕЛЛЕКТУАЛ
САЛОҲИЯТИ НАМОЙИШ ЭТИЛДИ**

Ахборот технологиялари ва коммуникацияларини ривожлантириш вазирлиги ташаббуси билан Амйти университетиде робототехника бўйича тақдимот, кўргазма ва маҳорат дарслари ташкил этилди.

Дастлаб талаба-ёшлар иштирокида давра суҳбати бўлиб ўтди. Унда ёшларга ахборот технологиялари тизими олдига турган долзарб вазифалар, ёшларни ахборот ва коммуникация соҳасига бўлган қизиқишини янада ошириш, дастурлаш асослари, робототехника, компьютер ўйинлари ва киберспортни ривожлантириш ишларига кенг жалб қилишга қулай шарт-шароитлар яратиш, уларга замонавий рақамли технологиялар, электрон-

тижорат йўналишларини ўргатиш мақсадида амалга оширилаётган йирик лойиҳалар хусусида батафсил маълумот берилди. Шунингдек, Президентимиз Шавкат Мирзиёевнинг 2019 йил 27 декабрдаги Муҳаммад ал-Хоразмий номидаги ихтисослаштирилган мактабда ёшлар билан учрашуви чоғида ёшларни қўллаб-қувватлашга доир билдирган тақлифлари хусусида сўз юритилди. Президентимиз томонидан илгари сурилган бешта муҳим ташаббуснинг 3-йўналиши доирасида қилинаётган ишларга ҳам алоҳида тўхталиб ўтилди.

Маҳорат дарсларида мутахассислар жаҳон миқёсида роботларга бўлган талаб, уларнинг инсон ҳаётидаги аҳамияти, иқтисодиётнинг турли жабҳаларида, яъни инсон етиб бориши қийин бўлган жойларда роботлардан фойдаланиш иш унумдорлигини оширишга ҳисса қўшиши, алгоритмлаш, дастурлаш ва робомуҳандислик тўғрисида маърузалар қилинди. Бугунги кунда ёшларни робототехникага қизиқтириш йўлида олиб борилаётган ишлар, ёшлар томонидан ишлаб чиқарилган робот ва техникалар, уларни ҳаракатга келтириш учун дастурлар, дастурлаш тиллари ҳақида маълумотлар берилди.

Тадбирда "Роботисс лаб" келажак технологиялари компанияси ва Муҳаммад ал-Хоразмий номидаги АКТ йўналишига ихтисослаштирилган мактаб ўқувчилари ўзлари ясаган турли роботлари билан иштирок этишди.

ТАДБИР

КАСАБАҚЎМЛАРГА АМАЛИЙ ЁРДАМ

Алоқа музейида Ўзбекистон ахборот технологиялари ва оммавий коммуникация ходимлари касаба уюшмаси Республика кенгаши томонидан амалий ўқув-семинари ташкил этилди. Соҳа корхона ва ташкилотларида фаолият олиб бораётган бошланғич касаба уюшмаси кўмита раислари иштирок этган ушбу тадбирда 2019 йил 6 декабрда қабул қилинган "Касаба уюшмалари тўғрисида"ги қонуннинг амалиётга татбиқи ҳамда навбатдаги ҳисобот-сйллов йиғилишларини қандай ташкил этиш ва ўтказиш масалалари муҳокама этилди.

● Ф.АЛИЕВ олган суратлар.

Янги қонун ҳар бир ишчи-ходимнинг ижтимоий меҳнат ҳуқуқларини ҳимоя қилиш, фуқароларнинг касаба уюшмаларига бирлашиш ҳуқуқини таъмин-

лаш, шунингдек, касаба уюшмаларини тузиш ва уларнинг фаолиятини ташкил этиш соҳасидаги муносабатларни тартибга солишга қаратилгани билан аҳами-

ятлидир, – деди тадбирда Республика кенгаши бош юрисконсулти Абдувоҳид Аҳмедов. – Шунингдек, мазкур лойиҳани ишлаб чиқишда халқаро ҳуқуқий нормалар ва чет эл таърибаси инобатга олинган.

Очиқ мулоқот тарзидаги семинарда ҳисобот-сйллов йиғилиши бошланғич касаба уюшмаси ташкилоти фаолиятида муҳим ва катта воқеа эканлиги, унда ҳисобот давридаги фаолияти таҳлил қилиб чиқилиши, касаба уюшмаси аъзолари билан ҳамкорликда келгусида фаолиятни янада кучайтириш ва такомиллаштириш борасида яқин келажакка мўлжалланган устувор вазифалар белгилаб олинишига алоҳида эътибор қаратилди.

Бир ташкилот мисолида интерактив тарзда ташкил этилган йиғилиш асносида соҳа корхона ва ташкилот касаба уюшма-

лари раисларига ҳисобот-сйллов йиғилиши (конференция)га жиддий тайёргарлик кўриш, бу жараёнларга касаба уюшмаси ташкилотининг фаолларини ҳам кенг жалб этиш, ҳисобот-сйллов йиғилишини амалдаги меъёрий ҳужжатлар ва юқори касаба уюшмаси органлари қарорларига риоя этган ҳолда ўтказиш ва йиғилиш ҳужжатларини белгиланган тартибда расмийлаштириш юзасидан керакли тавсиялар берилди.

Иштирокчиларни қизиқтирган саволларга мисоллар билан атрафлича жавоб қайтарилди. Қизгин баҳс-мунозараларга бой ўтган тадбир бошланғич касаба уюшмаси кўмитаси раисларига ҳисобот-сйллов йиғилишлари олдидан амалий ёрдам бўлиб хизмат қилади.

Гулноза ТУРҒУНБОЕВА,
"Xabar" мухбири

ОЛАМ ҚУВОНЧЛАРИ СЕНГА АРМУҒОН, АЗИЗ БОЛАЖОН!

Бу кун марғилонлик болажонлар хотирасида ёрқин из қолдирадиган бўлди. "Биз керакмиз", "Бизларни ардоқлашади", "Бизга ишонишади"... Ана шу туйгулар уларнинг дилларини эркалаётгандек эди. Шохруҳбек, Абдухалил, Абдувоҳид, Ангелина, Виктория, Эл-

Фарғона филиали талабалари бўлгани сабабли болажонларнинг компютер саводхонлигини оширишга ҳам масъул экан.

– Мана, энди компютерларимиз кўпайди. Ўз соҳамиз бўйича билим бериш имкониятларимиз кенгайди, – деди Муҳаммадазиз Мухторов. – Ҳар

танишиб, салом беришди. Зайниддин, Азизбек, Диёржон... Бу ҳусни хулқи, ақли-идроки бутун болажонларни ушбу МЕХР мамлакатидега "айтишникларимиз" деб аташади. Уларда ҳам Марғилондаги ҳиссиётни кўрдим – улар ҳам ичларига сиғмаётган хушнудликларини кўп ҳам намойиш этгилари йўқ, бир хилда, бир сирда туришарди. Бироқ компютер жамланмалари ва спорт анжонларини ташвишга қаратиб юборишаётган чоғда уларнинг кўзлари порлаб, юриб эмас, учиб кетаётгандек эдилар.

– Биз Марғилонда ҳам, сизларда ҳам компютер жамланмаларини ўрнатиш, интернетга улаш жараёнларини ўз зиммамизга оламиз, – деди "Ўзбектелеком" АК Фарғона филиали директори Владимир Ежков. – Бу борада биздан яна қанақа ёрдам керак бўлса, ҳамиша тайёرمىз. Мурожат қилаверасизлар.

Ҳа, фақат ва фақат бу компютерлар ҳаракатсиз ётмаслиги, улар шу болажонларимизнинг ахборот технологияларидан билимдон бўлиб етишишлари, жамиятда мустақкам ўрин топиб, бахтли бўлишларига хизмат қилиши даркор. Улар бахтли бўлишади. Уларни жон қадар севгучи Ватани, Президенти ва саховатпеша элу юрти бор.

Ҳафиза САЛЯХОВА,
"Xabar"нинг Фарғона
вилоятидаги мухбири

ёрбек... Уларнинг жиддият ақс этган нигоҳларига қараб туриб, савол беришга ҳам тортинасан одам. Бири ҳарбий, бири адвокат, аксарияти педагог бўлишни орзулашади. Уларнинг айтишларича, меҳнат инструкторлари – Комилжон Темиров ҳамда Муҳаммадазиз Мухторовлар болажонларни дарсдан бўш вақтларида бадиий, хунармандлик тўғрақларига жалб этиб, улардаги иқтидорни кашф этиш ва ривожлантириш, қизиқишларига қараб касбга йўналтириш учун жон куйдиришар экан. Муҳими, улар Тошкент ахборот технологиялари университети

қандай билимни тез ўзлаштирадиган зукко тарбияланувчиларимиз кўп. Улардаги қобилият "ярқ" этиб очилиб кетишига эришимизга шак-шубҳа йўқ.

Демак, компютерлар чанг босиб ётмайди. Мазкур Меҳрибонлик уйдан ҳам дунёга машхур дастурчилар етишиб чиқиши шубҳасиз.

Кўзон Меҳрибонлик уйда ҳам болажонларга компютер жамланмалари топширилиш жараёнларини кузатиш жуда кўнгилли бўлди. Мен июн ойида соғломлаштириш оромгоҳида суҳбатлашган болажонларнинг дарров танидим. Улар ҳам мени

Ўзбекистон Республикаси ахборот технологиялари ва коммуникацияларини ривожлантириш вазирлигининг Қашқадарё вилояти ҳудудий бошқармаси мутасаддилари Қашқадарё вилоятининг Китоб ва Қамаш туманларидаги Меҳрибонлик уйларида ташриф буюришди.

"Етим болажонлар ва ота-онаси-

нинг қарамоғидан маҳрум бўлган болажонларни ижтимоий ҳимоя қилишни кучайтиришга оид кўшимча чора-тадбирлар тўғрисида"ги қарор ижросини таъминлаш доирасидаги ушбу ташрифда тарбияланувчиларга АКТ вазирлигининг замонавий компютер жамланмалари, футбол ва волейбол тўплари, шашма, болажонлар ақлини ри-

вожлантирувчи ўйинлар қурилмалари ва бошқа спорт анжонларидан иборат совғалари топширилди.

Меҳмонлар муассасада тарбияланаётган ўғил-қизлар билан дилдан суҳбатлашишди. Уларни беш муҳим ташаббуснинг учинчиси – аҳоли ва ёшлар ўртасида компютер технологиялари ва интернетдан самарали фойдаланишни ташкил этиш бўйича вазирлик томонидан амалга оширилаётган ишлар билан таништиришди. Замонавий компютерлардан фойдаланиб, ахборот технологияларига бўлган қизиқиш ва билимларини, компютер саводхонлигини ошириб боришларида омадлар тилашди.

Ўз навбатида, тарбияланувчилар ҳам Ватан ва истиқлолимизни тараннум этувчи сахна кўринишлари, кўшиқ ва рақслари билан меҳмонларни хурсанд қилишди.

Афтондил ИСМОИЛОВ,
"Xabar"нинг Қашқадарё
вилоятидаги мухбири

Қорақалпоғистон

Андижон

Бухоро

Навоий

Наманган

Сурхондарё

Ташриятдан: Таъкидлаш жоизки, вазирликнинг ёшларнинг замонавий ахборот технологияларига бўлган қизиқиш ва билимларини, компютер саводхонлигини янада ошириш мақсадидаги ушбу хайрия акцияси бутун мамлакатимизни қамраб олган. Хусусан, Қорақалпоғистон Республикасининг Ҳўжайли туманида жойлашган 1-Меҳрибонлик уйи, Андижон шаҳридаги Меҳрибонлик уйлари, Бухоро шаҳридаги 32-Меҳрибонлик уйи, Навоий вилоятининг Навоий ва Зарафшон шаҳарларидаги Меҳрибонлик уйлари, Наманган шаҳридаги 26-Меҳрибонлик уйи ҳамда Сурхондарё вилоятининг Термиш шаҳридаги 12-Меҳрибонлик уйи тарбияланувчилари учун ҳам вазирликнинг совғалари – замонавий компютер жамланмалари ва спорт анжонлари тақдим қилинди.

Ўғил-қизларнинг кўтаринки қайфияти ва хурсандчилиги Ахборот технологиялари ва коммуникацияларини ривожлантириш вазирлиги тизимида бу каби хайрли амалларнинг бардавом бўлиши таъминлайди.

ФАРЗАНДИНГИЗНИ ИНТЕРНЕТДАГИ ХАВФЛАРДАН ҲИМОЯ ҚИЛИНГ

◀ 1-бет

Қайд этиш зарурки, болаларнинг соғлиги, интеллектуал жиҳатдан ривожланишига салбий таъсир кўрсатувчи ахборотлардан ҳимоя қилиш жаҳондаги ҳар қандай жамият олдида кўндаланг турган ўта долзарб масалалардир. Хорижий тажриба шуни кўрсатмоқдаки, ахборот-коммуникация технологиялари ва интернет тармоғининг оила мустақамлигига ва ривожига таъсирини ўрганиш, оилавий турмуш тарзи қадриятларини оширишни тарғиб қилиш, ўсмир-ёшларни компютер ва мобил алоқа технологияларидан фойдаланиш имкониятларини кенгайтириш масалалари бўйича фундаментал, амалий ва инновацион тадқиқотлар олиб бориш замонавий жамият олдида турган муҳим масалалардан бирига айланган.

Ҳозирда телекоммуникация тармоқлари, жумладан, интернет тармоғига жойлаштирилган ахборот, компютер ўйинлари воситасида тарқатиладиган баъзи ахборотлар болалар руҳияти ва соғлиги (айниқса, нотинч ва моддий жиҳатдан эҳтиёжманд оилалар)га салбий таъсир кўрсатмоқда. БМТнинг Болалар ҳуқуқлари тўғрисидаги конвенциясига кўра, болалик – бу турилгандан бошлаб, то балоғат ёши, яъни 18 ёшга тўлгунча бўлган давр бўлиб, бу давр шахннинг руҳий ва жисмоний ривожланиши рўй беради ҳамда уларни комил инсонга айлантира оладиган ёки турли салбий иллатлар таъсирига туширишга олиб келадиган феъл-атвор шаклланади. Шу боис ахборот-коммуникация технологияларининг оила мустақамлигига ва ёш авлодни тарбиялашга бўлган таъсири ҳозирги глобаллашув ва интеграциялашув жараёнлари кучайиб бораётган бир даврда янада долзарб бўлиб бормоқда.

Авалламбор шуни таъкидлаш жоизки, мазкур соҳадаги ижтимоий, иқтисодий, техникавий ва ташкилий муносабатларни юздан ортиқ норматив-ҳуқуқий актлар тартибга солади. Ушбу ҳужжатлар асосида АКТ ва интернет тармоғининг оила мустақамлигига ва ривожига таъсири, оилавий турмуш тарзи қадриятларини тарғиб қилиш, оилалардаги салбий ижтимоий ҳолатлар профилактикаси, болаларни уларнинг соғлиги ва ахлоқига зарар етказувчи маълумотлардан ҳимоя қилиш, ушбу ишларни амалга оширишда ахборот-коммуникация технологияларидан фойдаланиш имкониятларини кенгайтиришга қаратилган бир қанча ижобий ишлар амалга оширилмоқда.

Ахборот жамиятининг шиддат билан ривожланиб бориши, турли даражадаги ижобий ва салбий ахборотларга бемалол эга бўлиш имкониятлари болалар муҳитида ўз-ўзига заҳмат ва зарар етказувчи хатти-ҳаракатларнинг кўпайиб боришига, улар томонидан ҳуқуқбузарликлар ва жиноятларни содир этиш ҳолатларининг тобора ўсиб боришига, гиёҳвандлик, фоҳишабозлик, ичкиликбозлик ва бошқа салбий оқибатларнинг юзага келишига, оила институтига тобора негатив таъсир кўрсатишига олиб келмоқда. Шунга асосан оила ва унинг катта ёшдаги аъзолари ўз болалари тўғрисида тўлақонли гамҳўрлик қилиш, ота-она мажбуриятларини амалда бажариш, баъ-

зи бир ҳолларда эса болаларнинг тўлақонли ҳаёти ва ривожланиши учун тегишли шароитларни яратиш, уларни жамиятнинг фаол аъзолари бўлишларига кўмаклашишлари зарур.

Шундан келиб чиқиб, интернет тармоғида болаларнинг соғлигига хавф солувчи ахборотларни аниқлаш ва таҳлилий тадқиқот ишлари ўтказилди. Тадқиқотлар натижалари ҳозирги вақтда болаларнинг ахборот олишига таҳдид солувчи омиллар (уларни шартли равишда билвосита ва бевосита омилларга ажратиш мумкин) қуйидагилардан иборат эканини кўрсатди. Фикримизча, уларни ижтимоий хавфлилик даражасига қараб интернет тармоғидаги хуружларни алоҳида-алоҳида таърифлаш ва тушунтириш мақсадга мувофиқдир. Демак:

1. Кибербуллинг.

Тармоқдаги мулоқот тизими орқали ундан фойдаланувчи шахсни (вояга етмагани) камситишдан иборат бўлади: ижтимоий тармоқлар, форумлар, чатлар, мессенжерлар ёрдамида. Кибербуллингни (унинг бошқа номи – троллинг деб аталади) синфдошлар, интернет-дўстлар ва бошқалар, шунингдек, беғона шахслар ҳам амалга ошириши мумкин.

“Троллинг” турли шаклларга эга бўлиши мумкин: шахсий хабарлар орқали ҳақорат қилишлар, жабранувчи тўғрисида шаъни ва қадр-қимматига путур етказувчи сирли, иғво таърифига эга маълумотларни тарқатишдан иборат бўлади. Интернетда, одатда, унга маънавий зарар етказувчи шахс билан юзмаюз бўлиб, ҳуқуқбузар тармоқда ҳеч кимга таниш бўлмаганлигидан (анонимлигидан) фойдаланиб, болага нисбатан безбетлик билан ўз ҳаракатларини амалга ошириш имкониятига эга бўлади.

Маълумот учун: Россия Федерациясида 2017 йили *вояга етмаганларнинг таҳминан ярми кибербуллинге қурбонига айланди* (РИА Новости маълумоти).

CyberSecurity Forum 2018 – деб номланган халқаро киберхавфсизликка бағишланган форумда (CSF 2018), 48 фоиз 14 ёшдан 17 ёшгача бўлган ўспиринлар грумининг (шантаж) (қўрқитиш) қурбонлигига айланганлар, 46 фоиз вояга етмаганлар агрессив таърифига эга бўлган хатти-ҳаракатларнинг гувоҳлари бўлганлар, 44 фоиз эса агрессив маълумотларни олганлар.

Киберагрессорларнинг асосий мотивлари бу ўйин-кулги (46 фоиз) ҳокимиятга интилиш (40 фоиз) ва ўзгаларга зарар келтириб, салбий ҳис-туйғуларни тўкиш (35 фоиз). Бундай ҳолларда фақатгина 17 фоиз жабранувчи вояга етмаганлар ота-онасига мурожаат қилади, холос.

Экспертларнинг таъкидлашларича, асосий масала боланинг кетидан интернетда кузатиш эмас, балки у билан шу тўғрисида мулоқот қилишдир.

2. Болалар онгини захарлаш ва уларни бузғунчи мафқуранинг ижрочиларига айлантириш (экстремистик, акцилжтимоий хатти-ҳаракатларни содир қилиш, ўз жонига қасд қилиш, хавфли ўйинларга жалб этиш) мақсадларида интернетда ҳийла-найранг ишлатиш.

Мазкур йўналишда болаларга қаратилган энг зарар келтирувчи таҳдид сифатида болаларни ҳар хил нохуш хатти-ҳаракатларга даъват этувчи мафқуравий

ўйинчоққа айлантириш қасди хизмат қилади ва бу қасдни амалга оширишда босқинчилар ўз найранг ва ҳийлаларидан фойдаланадилар. Бирон-бир сектани (сирли жамоани) тасаввур қилинг, аммо улардан фарқли равишда янада ҳийла-найрангга тўла йўналишлар мавжуддир ва уларнинг асосий мақсади – болани унинг атроф-муҳитидан (ота-онаси, дўстларидан) ажратиш олиш, ўзига яқинлаштириш, уни қайтадан “тарбиялаб” итоткор кулга айлантиришдир.

Маълумот учун: Россия Федерациясида *ижтимоий тармоқлардаги ёпиқ гуруҳларнинг таъсири натижасида вояга етмаганлар орасида бир фоиз ўз жонига қасд қилишлар юзага келган. Вояга етмаганларнинг ҳаётдан иштиёрий кўз юмиш ҳолатларида биринчи сабаб – жавобсиз севги ва оиладаги можаролардир. Уларнинг улуши суицид ҳаракатларини амалга оширганлар ичида 30 фоизини ташкил қилади. Масалан, Россия Федерацияси бўйлаб 2016 йили 720 нафар вояга етмаган ўз жонига қасд қилган эди. Бу бундай салбий ҳолатлар ўсиши йилдан-йилга 4,85 фоизга ошганлигидан далолат бермоқда.*

Хорижий тажриба таҳлили, ўз навбатида, Ўзбекистонда болалар онгига гайриқонуний ахборот-руҳий таъсир кўрсатилишининг, уларга ҳийла ишлатилишининг, болаларни гайри-ижтимоий ҳаракатларга ундовчи ахборот маълумот тарқатилишининг олдини олиш, шунингдек ушбу соҳадаги ҳуқуқбузарликларни профилактика қилиш бўйича тегишли чоралар белгилашни тақозо этади.

3. Тармоқда хавфсиз кириб келиш ва шахсий маълумотлар базасини техник воситалар орқали ўмарининг олдини олиш.

Масалан, бу хавфсизликни таъминлаш йўналиши бўйича Россияда беш йил ичида тармоқда хавфсиз кириш ва шахсий маълумотлар базасидан ахборотларни ўмарини масалаларини техник воситалар орқали бартароф этиш долзарб аҳамият касб қила бошлади. 2014 йили ҳар бир учинчи мурожаатчи компютерлари блокировка қилиб қўйилганлиги ва улар зарар олиб келувчи дастурлар билан касалланганлигидан, шунингдек, ижтимоий тармоқларда уларнинг шахсий профиллари бузилганидан шикоят қилган эди.

Шу каби муаммолар ҳам Ўзбекистонда мавжуд бўлиб, болаларни уларнинг соғлигига зарар етказувчи ахборотдан ҳимоя қилиш соҳасидаги ваколатли органлар томонидан тегишли чоралар кўрилиши мақсадга мувофиқдир.

4. Киберфирибгарлик.

Шахсий маълумотларни ўғирлаш мақсадларида тобора мураккаб бўлган фишинг сxemалари ишлатилмоқда, шу билан бирга, бундай жиноятлар барчага таниш брендлардан фойдаланиш йўли билан амалга ошириляпти. Россияда 2013 йили бундай фактлар бўйича шикоят билан ариза берганларнинг улуши ахборот технологиялари орқали жиноятдан жабр чекканлар ичида 19 фоизга етди.

5. Вояга етмаганларга оид шахсий маълумотларни қонунга хилоф тарзда йиғиш ва (ёки) уларни очиқ тармоқларда тарқатиш.

Мазкур ҳуқуқбузарликлар бўйича Ўзбекистон Республикасининг “Болаларни уларнинг соғлигига зарар етказувчи ахборотдан ҳимоя қилиш тўғрисида”ги қонунининг 8-моддасида кўрсатилганидек, махсус ваколатли давлат органи томонидан тегишли чоралар кўриш ва болаларни уларнинг соғлигига зарар етказувчи ахборотдан ҳимоя қилиш соҳасида маърифий ва ахборот-тушунтириш тадбирларини ташкил этиш тақозо этилади.

Мутахассисларнинг таклифига кўра, болаларнинг энг яхши ҳимояси сифатида интернетда мавжуд бўлган хавфлар тўғрисида улар мукаммал маълумотларга эга бўлиши, бундай зарарлардан сақлаш кафолатлар тизимини яратиш берар экан. Ушбу беш мақсадга эришиш учун Россияда “Роскомнадзор”га алоқадор сайт ташкил этилди.

Ўзбекистонда ҳам бундай сайтнинг ишга туширилиши болаларнинг интернетда бўлган хавфдан сақлаш имкониятини яратади ва бундай маълумотни барча ҳудудларда одамлар ўртасида тарқатиш мақсадга мувофиқ бўлади. Натижада 2016 йили 2015 йилга қараганда расмий муассасаларнинг сайтларида шахсий маълумотларнинг чоп этилиши кескин равишда пасайган.

6. Фақат балоғат ёшига етганлар учун мўлжалланган сайтларни кўриб чиқиш учун шароитлар яратиш.

“Касперский лабораторияси”нинг тадқиқотларига кўра, 18+ маркировкасига эга бўлган сайтлар ичида россиялик болалар учун энг катта қизиқишни эротик ва порнографик сайтлар ўйғотади – 46,4 фоиз. Иккинчи ўринни ўқотар қуроллар тўғрисидаги маълумотларга эга сайтлар – 26,4 фоиз, учинчи ўринни эса сўкинши билан боғлиқ лексика – 10,7 фоизни эгаллайди.

Шунга эътибор қаратиш лозимки, кўрсатилган фоизлар нохуш таърифга эга бўлган ва тақиқланган сайтлар ичидан олинган. Бошқача айтганда, вояга етмаганлар бундай сайтларга киришга ҳаракат қиладилар, фақат улар “Ота-она назорати” деган модул билан блокировка қилинмаган бўлса. Демак, Ўзбекистонда бундай модул-блокировка тизимини киритиш ва ундан фойдаланишни ташкиллаштириш муҳимдир.

Бола кетидан доимий назоратни ўрнатиш ва ижтимоий тармоқларда ким билан ва қачон алоқа қилганини билиб туриш ота-онанинг биринчи вазифасига айланиши керак. Бундан ташқари, Ўзбекистон Республикасининг 2017 йил 8 сентябрдаги “Болаларни уларнинг соғлигига зарар етказувчи ахборотдан ҳимоя қилиш тўғрисида”ги қонуни ва Вазирлар Маҳкамасининг 2018 йил 22 октябрдаги “Болаларни уларнинг соғлигига зарар етказувчи ахборотдан ҳимоя қилиш тўғрисида”ги ҳамда 2018 йил 5 сентябрдаги “Бутунжаҳон интернет тармоғида ахборот хавфсизлигини янада тақомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги қарорлари ижросини халқимиз орасида кенг тарғиб қилишни янада кучайтириш мақсадга мувофиқдир.

Сухроб ЮСУПОВ,

Ахборот технологиялари ва коммуникацияларини ривожлантириш вазирлиги ахборот хавфсизлигини таъминлаш бўлими бош мутахассиси

6 ИНТЕРВЬЮ

БРИТАНСКАЯ КОМПАНИЯ ПОМОЖЕТ РАЗВИТИЮ ФУТБОЛА В УЗБЕКИСТАНЕ С ПОМОЩЬЮ НОВЫХ ТЕХНОЛОГИЙ

Беседа с руководством узбекистанского ООО INTIS TELECOM ASIA, созданным иностранными инвесторами.

— Расскажите о вашей компании и почему решили открыть компанию в Узбекистане?

Андрей ИНСАРОВ, учредитель британского ООО UK Intis Telecom:

— Компания UK Intis Telecom Ltd. открыла первый офис в Европе в 2013 году в Лондоне. Расширение географии оказываемых услуг потребовало создания дополнительных офисов в Литве и США. Посетив Узбекистан в первый раз в августе 2019 года мы начали сотрудничать с ПФК «Локомотив» Ташкент. Принимая во внимание амбициозные планы проводимых в Узбекистане реформ в сфере новых технологий и коммуникаций, в особенности после вступления в должность президента Мирзиёева Шавката Миромоновича мы решили внести скромный вклад в развитие международного сотрудничества и создали компанию в Узбекистане.

— На каких услугах вы будете специализироваться?

— Intis Telecom Asia планирует запустить сервис отправки SMS с расширенными функциями, в соответствии с последними трендами в телекоммуникациях и маркетинге. Это позволит предприятиям Узбекистана повысить уровень обслуживания и лояльность клиентов.

— Расскажите о ваших дальнейших планах?

— В конце февраля в Барселоне будет проводиться Всемирный мобильный конгресс (Mobile World Congress 2020). Без преувеличения скажу, что в настоящее время это событие № 1 в области не только коммуникаций, но и технологий, так как связь является локомотивом развития и стоит в авангарде технического прогресса. Компания Intis Telecom Asia в составе её мажоритарного учредителя британского ООО UK Intis Telecom будет представлять на выставке новейшую разработку – отправку персональных WEB-ссылок для объединения универсальности и надежности СМС и расширенных

возможностей по передаче информации и интерактива сети интернет.

— Можете рассказать подробнее об этой разработке?

— В настоящее время проходит ограниченное тестирование с рядом клиентов. Мы планируем завершить тестирование перед выставкой и после презентации буду рад не только рассказать подробнее, но и продемонстрировать сервис в действии.

— Intis Telecom Asia уже начала деятельность в Республике Узбекистан?

Абдуазим ХАЙДАРОВ, директор ООО INTIS TELECOM ASIA:

— В настоящий момент специалисты изучают особенности развития телекоммуникационной отрасли, чтобы предложить наиболее востребованные сервисы. Компания была создана три месяца назад в конце октября прошлого года и сейчас мы занимаемся подготовительным этапом, который должен заложить твердый фундамент для долгосрочной деятельности в Узбекистане и, безусловно, надёжного сервиса для наших будущих клиентов.

— Какие перспективы вы видите в области развития технологий в Узбекистане?

— В настоящее время в Узбекистане уделяется огромное внимание развитию новых технологий, средств связи и информационной коммуникации. Эти процессы происходят очень быстро и это может только радовать профильные предприятия. Уверен, что сфера технологий будет становиться ещё более привлекательной для экономики Узбекистана и для потенциальных зарубежных инвесторов.

— Какая роль в этом проекте у ООО AF SportsReactive?

Фарид ЗАКИРОВ, Управляющий германского ООО AF Sports Reactive:

— Летом прошлого года мы поддержали идею британской фирмы и стали одним из уч-

редителей ООО INTIS TELECOM ASIA. Следует отметить, что новое предприятие намерено превратить в жизнь идеальную идею поддержки спорта. Часть прибыли ООО INTIS TELECOM ASIA будет безвозмездно передаваться в ФК «Локомотив» Ташкент. Надеюсь, что этому примеру в Узбекистане последуют и другие иностранные инвесторы.

Одним из девизов деятельности ООО AF Sports Reactive является установление и содействие международному сотрудничеству. На примере созданной фирмы мы наблюдаем все элементы международного сотрудничества и процесс интернационализации, который непосредственно претворяется в жизнь. Хочу только отметить, что учредителями новой узбекской компании являются британская и две германские фирмы. Мы объединили граждан Германии, Государства Израиль, России и Узбекистана. Более того, мы смело можем говорить и о социальной ответственности предприятия, направленной на развитие спорта в Узбекистане.

— В чем вы видите процесс интернационализации?

— Кроме приведённого примера с представителями разных стран и народов в нашем конкретном случае, этот процесс подразумевает и обмен опытом и возможность учиться друг и друга. Как юрист вижу всегда мою задачу в модерации этого процесса и умения найти модули и базис для претворения в жизнь интересов участников конкретного проекта или сотрудничества, всегда принимая во внимание различия в менталитете и построении процессов деятельности в разных странах.

— Намерены ли Вы активно привлекать технологии в развитие спорта и футбола в Узбекистане?

— Безусловно! Могу только отметить, что и для меня процесс воздействия технологии на различные области жизни является новым и очень интересным. Очень благодарен партнёрам за новые идеи и примеры, которые доказательно демонстрируют прогресс в футболе и в целом новые возможности увеличения функционального состояния спортсменов с помощью внедрения новых технологий. В настоящее время мы изучаем несколько новых разработок для футбола, которые уже активно используются в Германии, и конечно, на основании анализа их возможной адаптации в Узбекистане, предложим их для рассмотрения футбольными клубами в Узбекистане, с которыми у нас уже установились партнёрские отношения.

КОРОТКО...

Впервые в истории искусственный интеллект создал химическое вещество для лечения людей. Препарат был полностью разработан алгоритмом и уже приближается к стадии тестирования на людях. Клинические испытания вещества вскоре начнутся в Японии.

Лекарства, разработанные системой искусственного интеллекта биотехнической компании Exscientia и японской фармацевтической компании Sumitomo Dainippon Pharma, предназначены для лечения обсессивно-компульсивного расстройства.

Ученые отмечают, что обычно проходит около 4,5 лет, пока препарат доходит до этой стадии. Искусственный интеллект справился менее чем за 12 месяцев.

Вытащить данные из iPhone для правоохранителей сегодня легче, чем из Android. Однако добыть необходимую для криминалистической экспертизы информацию можно практически с любого смартфона, написали журналисты издания Motherboard.

По словам детектива Рекса Кайсера, который занимается цифровой судебной экспертизой в интерсах полиции, еще год назад взломать iPhone было крайне сложно, в отличие от Android-устройств. На сегодняшний день ситуация кардинально изменилась: у специалистов есть все необходимое для большинства моделей iPhone, включая iPhone X. При этом много флагманских смартфонов на базе операционной системы Google специалистам не поддаются.

Компания Google предупредила об утечке данных пользователей Google Фото. Как заявлял разработчик, личные видеоролики некоторых юзеров были отправлены неизвестным людям.

Пересылка произошла в период с 21 по 25 ноября 2019 года из-за технической ошибки в Google Архиваторе (Google Takeout). Количество пострадавших составило менее 0,01% пользователей Google Фото, использовавших сервис для экспорта данных.

Уже с июля этого года смартфоны и другие мобильные гаджеты должны перейти на единый зарядный разъем. Европарламент проголосовал за принятие в этом качестве USB Type-C.

Члены Европейского парламента проголосовали в пропорции 582 «за» и 40 – «против» резолюцию, в которой призывают Европейскую комиссию гарантировать, что потребители ЕС больше не будут обязаны покупать новые зарядные адаптеры с каждым новым устройством.

В резолюции указано, что добровольно принятые производителями соглашения позволили значительно уменьшить количество типов зарядных разъемов. Напомним, до 2014 года их было 10, а сейчас осталось только три. Однако должен был остаться лишь один.

Переход к общему зарядному разъему больше всего повлияет на Apple, которая много лет использует собственный разъем Lightning. Компания заявила, что отрасль уже переходит на USB-C и что регулирование лишь подавит инновации.

ЁШЛАР УЧУН ИМКОНИЯТЛАР МАЙДОНИ

Ёшлар ижодиёт саройи. Ўзбекистон Республикаси бандлик ва меҳнат муносабатлари вазирлиги ташаббуси билан ўтказилаётган бўш иш ўринлари ярмакаси ҳаётда ўз ўрнини топиш йўлида изланувчан, янгиликка интилувчан иқтидорли аксарият ёшларни бир ерга жамлади.

Ушбу тадбир Президентимизнинг 2019 йил 27-декабр куни ёшлар билан видеоселектор тарзида ўтказилган учрашувида жойлардаги ёшлар учун долзарб муаммоларни аниқлаш ва тезкор чоралар кўриш бўйича жорий йилнинг 27 январь – 7 феврал кунлари Тошкент шаҳридаги сайёр оммавий учрашувлар ва тадбирлар доирасида ташкил этилди.

Ярмаркада Ахборот технологиялари ва коммуникацияларини ривожлантириш вазирлиги тизимидаги корхона ташкилотлар ҳам ўз таклифлари билан иштирок этди.

– Бугунги тадбирда вазирлик тизимидаги 48та корхона ва ташкилотлардаги айни пайтда мавжуд 428та бўш иш ўрни билан иштирок этмоқда, – дейди АКТ вазирлиги Тошкент шаҳар ҳудудий бошқармаси бошлиғи Нодир Турсунов. – Бўш

иш ўринлари таснифида оддий ишчидан тортиб раҳбар ўринбосари лавозимигача бор. Шу ўринда яна бир жиҳатни таъкидламоқчиман, биз нафақат Тошкент шаҳри, балки вилоятлар миқёсида 26та корхона ва ташкилотларимиздаги ҳозирда мавжуд 85та бўш иш ўринларини ҳам иштирокчиларга тақдим қиляпмиз. Бу, ўз навбатида, ҳозир пойтахтда билим олаётган ёшларга келажақда ўзи тугилиб ўсган ҳудудда соҳаси бўйича иш фаолиятини танлаш имкониятини яратди.

Юрт келажаги ёшлар қўлида. Шу нуқтаи назардан алоҳида қобилият эгаси бўлган ёшларни аниқлаш, ўқитиш, тарбиялаш ва ҳаётда ўз ўрнини топиб кетишларига кўмаклашиш энг устувор масалалардан биридир. Бўш иш ўринлари ярмаркаси бу борада ёшларимиз учун муҳим қарор қабул қилиш ва ўзининг ҳар томонлама салоҳиятини баҳолаш ва синаб кўриш майдони бўлиб хизмат қилади.

– Ишли бўламан деган илинжда келгандим, – дейди

Каримжон Шоусмонов. – Компютер технологиялари касбхунар коллежини тамомлаганман. Бўш иш ўринлари билан танишиб чиқдим. Менга мутахассислигим бўйича Тошкент ахборот технологиялари университетининг “Телерадиоэшиттириш тизимлари” кафедраси лаборанти вазифаси маъна келди. Шу жойда ўз меҳнат фаолиятимни бошлаш ниятидаман.

Кувонарлиси, ТАТУ кадрлар бўлими бошлиғи Шахло Исроилова Каримжон Шоусмонов-

нинг танловини белгиланган тартибдаги савол-жавобдан кейин мамнуният билан қўллаб-қувватлади. Хуллас, иш берувчи ва ходим ўртасида муҳим келишувга эришилди. Ярмаркада Каримжон сингари кўплаб ёшлар ишли бўлди ёки қимматли таклиф ва керакли тавсиялар олди. Аслида бундай тадбирлардан кўзланган асл мақсад ҳам шу.

Гулноза ТУРҒУНБОЕВА,
“Xabar” мухбири
Ф.АЛИЕВ олган суратлар.

ЙИГИЛИШ

КАМОМАД ЭМАС, ДАРОМАД КЕРАК

Тошкент ахборот технологиялари университетининг Фаргона филиалида почта тизимида пул маблағлари камомати ва ўзлаштириш ҳолатлари келиб чиқишининг олдини олишга қаратилган профилактик тадбир бўлиб ўтди. Унда “Ўзбекистон почтаси” АЖ почта хавфсизлиги бўйича директор ўринбосари Бахтиёр Ҳошимовнинг маърузаси тингланди.

Маърузада соҳада пул маблағларини ўзлаштиришдек жиноятлар аввалги йилларга нисбатан камайган бўлса-да, баъзи вилоятларда ўғрикликка қўл уришлар учраб тургани, раҳбарлар назорати сусайгани, умуман, текширишлардан келиб чиқадиغان хулосалар очиқ-ошқора айтилди. Жиноятларнинг олдини олиш чоралари, истиқболдаги вазифалар нималардан иборат эканлиги таъкидланиб, бу борада қандай чора-тадбирлар қўлланиши кўзда тутилаётгани ҳам бир бошдан санаб берилди.

Фаргона филиалида ўтган йил зарар билан яқунланган бўлса, бу йил даромадга кирилди. Филиалнинг 19та почта алоқаси боғламаси ҳамда 158та алоқа бўлимида 600 нафар ходим меҳнат қилиб, аҳолига 50 турдаги хизматлар кўрсатиб келишмоқда. Уларнинг касб маҳоратларини, ахборот технологияларидан хабардорлигини ошириш бўйича ўқув курслари доимий ўтказилиб турилибди. Тизимда яқин кунларда энг кам ойлик 1,5 млн. сўмга етказилиши, даромад режаларини адо этаётган боғламалар ходимлари маошлари 10-15 фоизга оширилиши ҳам кўзда тутилмоқда.

Ўз мухбиримиз

ЎЗГАРИШЛАР МОҲИЯТИГА БАҒИШЛАНДИ

“Ўзбектелеком” АК Қашқадарё филиали Қарши шаҳар телекоммуникациялар боғламасининг фаоллар залида соҳага оид меъёрий-ҳуқуқий ҳужжатлардаги мавжуд ўзгаришлар, меҳнат муносабатлари ва ишга янгича ёндашув, инновацион технологияларнинг жорий қилиниши юзасидан йиғилиш бўлиб ўтди.

Унда вилоятдаги АКТ вазирлиги тизимидаги кировчи корхона, ташкилот ва муассасалар ҳамда мобил алоқа операторлари мутасадди раҳбарлари, касаба уюшма кўмиталари раислари, юридик ва жисмоний шахсларнинг мурожаатлари билан ишлашга бириктирилган масъуллар иштирок этди. Йиғилишда соҳага оид қонунлар, Президент ва Вазирлар Маҳкамасининг қарорлари, фармонлари, фармойиш ва баённомалари ҳамда бошқа топшириқлар асосида ишлаб чиқилган кўрсатмалар ижросини сўзсиз таъминлаш, бошқарма ва ташкилотларнинг ички меҳнат, одоб-ахлоқ қоидаларига тўлиқ амал қилиниши, бу борада камчиликларга йўл қўймаслик учун шахсий жавобгар эканликлари, шунингдек, юклатилган вазифаларни ўз вақтида ва сифатли бажарилишини таъминлаш тўғрисида сўз борди. Унда вазирликнинг жисмоний ва юридик шахслар мурожаатлари билан ишлаш бўлими бошлиғи Жамолиддин Пулатов қатнашиб, мурожаатлар билан ишлаш юзасидан тушунтиришлар берди.

Шунингдек, 2019 йил давомида вилоятда жисмоний ва юридик шахслар, тадбиркорлик субъект-

лари, раҳбар-ҳодимлар устидан мурожаатлар сонининг кескин ошганлиги, бу борада ташкилотлардаги ишчи-ҳодимларга етарлича шарт-шароитлар яратилмаётганлиги, кадрлар бўлими, касаба уюшмалари ва раҳбар ходимлар томонидан ишчи-ҳодимлар ҳақ-ҳуқуқларини муҳофаза қилиш, меҳнат муносабатларида тенглик ва шаффоқлик тизими яратмаётгани таҳлил қилинди. Ишчи-ҳодимларнинг ички меҳнат тартиб-қоидаларига қатъий риоя қилиниши устидан назоратни янада кучайтириш зиммасига юклатилган вазифалар ва топшириқларни ўз вақтида сифатли бажарилишини таъминлаш бўйича ҳар бир ходим шахсий масъулиятини ошириш, ходимларнинг сиёсий-ижтимоий, маънавий-маърифий ва касбий билим савияларини оширишга қаратилган ўқув машғулотлари, семинарлар ва давра суҳбатларини доимий ташкиллаштириб бориш ва замонавий инновацион технологиялар билан ишлаш кўникмаларини такомиллаштириш масалаларига эътибор қаратишга келишиб олинди.

Афтондил ИСМОИЛОВ

8 АХЛОҚ, АДАБ, ОДАМ

Мурод бошқа ишга ўтди-ю мутлақо ўзга оламга келиб қолгандек бўлди. Атиги ўн тўрт кишидан иборат бу корхонада ҳамма бир-бирига меҳрли, ардоқли. Гарчи маоши кўп бўлмаса-да аввалги ишхонасидан минг чандон яхшироқ.

ЙИГИТНИНГ КЎНГЛИ

Кайнотаси лавозимидан тушгач Муродни ҳам ишидан бўшатишди. Аммо Мурод бундан заррача ҳафа бўлмади. Қайтанга “фалончиевнинг кўёви”, деган иддаоли пичинг-қесатиклардан қулоғи тинчиди. Ишдан бўшаши билан тадбиркорлик билан шуғулланадиган энг яқин дўстларидан бири дори-дармон ишлаб чиқарадиган цехга иш бошқарувчи қилиб олди. Ҳаммаси рисоладагидек кетаяптию аммо кеч тушаверса унинг юраги зириллайди. Чунки яна ўша уй, яна ўша захарханда хотин...

Ҳамкасбларига бирам ҳаваси келади. Барчаси иши тугаши билан уйига шошади. Мана ёнидаги ҳамхонаси Собир хотини билан бир кунда камида беш-олти кўнғироқлашади. Аммо Мурод-чи, телефони жирингла-са асаби чатнаб кетади. Телефонда хотинининг салом йўқ, алик йўқ “қаердасиз”, “ўлиб-нетиб қолмадингизми”, деган совуқ гапларини эшитиши билан хонани тарк этади. Гўёки унинг шанги овози атрофдагиларга эшитилмайдигандек безовта бўлади.

Унинг хаёлларини кўшни хонадаги доим қулиб юрадиган, ҳазил-хузулни яхши кўрадиган Мамиржон исмли йигит бузди.

— Бугун Собирникида кичкина ўтиришимиз бор. Сизам борасизми?

— Қайдам, ўзи яқинда ишга келган бўлсам, қандай бўларкин?

— Қандай бўлади! Кўнглингиз ёзилади. Қачон қараса хаёлингиз паршон, янги жамоага кўниколмагисиз шекилли? Келинни оғохлантингда кечга тайёргарлигингизни кўраверинг...

Мамиржон чиқиб кетгач, яна Муроднинг хаёллари тўзғиди. Бундан ўн йил олдинги ҳаётини кўз олдига келтирди. Ўша пайтлари қандай яхши эди. Орзуларга тўлиқ, ташвишсиз йигитлик чоғида осмонда учиб юрарди. Кўркам, келишган буйбастига сукланиб қарайдиган қизларнинг саноғи йўқ эди. Фақат айби, агар айб дейиш мумкин бўлса қўли калталиги, камбағаллиги демаса... Ўқимишли қизлар барибир олий маълумотлини танлашади. Ўқимаган қизлар Муроджонга тўғри келмасди гўёки. Ўқишга икки йил топшириб контрактга илинди. Аммо шартнома пулини тўлашга қурби етмади. Чунки сувоқчилик билан топганига икки укаси, синглиси, онасини боқиши керак эди. Муроднинг онаси шўх-шаддоод дургонаси Малика хола билан унча-мунча жойларга совчиликка бориб кўйди. Ҳали қиз ёқмайди, қиз ёқса оиласи яхши эмас, ҳаммаси рисоладагидек бўлса, Муроднинг оддий сувоқчилиги қизни иккилантиради. Ўқинган қизлардан кўнгли узгач қўшни маҳалладаги одоби, ҳусни билан кўпчиликнинг оғзига тушган Нозимани кўз остига олди. Улар тез-тез уч-

рашиб туришди. Нозима Муродга умид қилиб келган совчиларни қайтарди. Ўгай она қўлида вояга етган, қолаверса, ўзи билан тенгдош Нозима ҳақида онасига айтишга Муроднинг юраги дов бермади. Сабаби, Мурод ҳали пул йўғай, ҳали яхшироқ қиз топади деб йигирма олти ёшга ҳам кириб қўйган эди.

Ана шундай кунларнинг бирида Малика хола: “Муроджон, қачонгача буюёқ хидлаб кунинг ўтади, сувоқчилик ҳам ишми, қачон устанинг бири икки бўлганини кўргансан, мен сенга зўр қиз топдим, бир учрашиб кўр”, дея йигитни ҳоли-жонига қўймади.

— Малика хола, менинг яхши кўрган қизим бор...

— Хўш, ўша яхши кўрган қизинг нима иш қилади?

— Тикувчи.

— Ҳей, сен қанақа замондан ортда қолган йигитсан-а. Бирингдан тугиладиган болалар ҳам тўкин ҳаёт нималигини билмай ўтиб кетарканда-а? Билсанг, ҳозир ҳамма бойвучча қизга уйланади. Нима кўп — бойлиги ошиб-тошиб ётган, меросхўрга зор оилалар кўп. Агар ўшандайларнинг биригина эрка қизи бўлса борми, нақ ҳазинага дуч келдим деявер. Мен сенга худди ўшандай ҳазина топдим. Эндигина 19 ёшга кирган бир қиз бор. Институтда иккинчи босқичда ўқийди. Машинанг, унинг бўлади, ўқимаган йигит бўлса ўзимиз ўқитамиз дейишпаяпти. Йўқ дема, уйлаб кўр.

— Хўш, эвазига мен нимани кўрбон қилишим керак?

— Узингни кўрбон қиласан, яъни ўзингни бахшида қиласан?

— Қизни кўрсам бўладими?

— Олдиндан айтиб қўйяй. Қизнинг бўйи сендан анча паст, кейин бир кўзида нуқсонни бор — билинмайди, аммо ўзи кўнғирчоқдек, истарали, оппоқ...

— Йўқ, холажон менга Нозимадан бошқаси керакмас.

Аммо Малика хола Муродни роса авради.

Охири Мурод таслим бўлди. Холасининг чакагини ёпиш учун номасига учрашувга чиқадиغان бўлди.

Айтилган кун Мурод қиз билан учрашувга чиқди. Қип-қизил “Мерседес” ҳайдаб келган Рухсоранинг қимматбахо кийимю такинчоқлари, пардоз-андози ҳеч кимни бефарқ қолдирмасди. Малика хола айтганидек, бир кўзининг с-а-а-аллигини унинг ўзига ярашиб турган кийимларию нозлиб туриши яширган-дек эди. Аммо ўшанда уни ҳанузгача тушунолмади — бир туйғу чулғаб олганди. Фахри, гурури, биллолмади. Қайси йигит қимматбахо атир сепган, қоматини кўз-кўз қилиб энг қиммат кийимларни кийган қиз билан ёнма-ён ўтиргиси келмайди, дейсиз. Қиз билан машинада шаҳар айланганди. Энг машур ресторанга киришди. Рухсора Муродни хижолатдан қутқариш учун нозик ишва билан “пули тўланган” деди.

Мурод уйга келгандан кейин ҳам ёруғ келажакни ваъда қилаётган, нозу карашмага қоришган илк учрашувни унуттолмади. Кўнглидан илк марта “бой бўлиш қандай яхши, қанчалар соғ” деган уй ўтди.

Мурод тўкин ҳаёт, ғам-ташвишсиз яшаш орзусининг бир пасда амалга ошганидан хурсанд бўлиб тўйга розилик берди. Айниқса, Рухсоранинг ҳеч кимни менсимай камбағал бўлса ҳам Муродни ёқтиргани йигитнинг қалбига чексиз ҳузур бағишлади.

Тўй ҳам ўтди. Қайнотаси Муродни ўқитди. Машина, уй-жой совға қилди. Аммо эрка, тантиқ қайсар, худбин хотини Рухсора... Қизининг яна бир камчилиги ва фожиаси ота-онасининг пули қўпчилиги эди. Бу қўсурларнинг бари унда шаклланиши керак бўлган гўзал фазилатларни кунпаякун қилган эди.

Рухсора ростдан бахтли. Ёнида қадди-қомати келишган, кўрган қизинг, аёлнинг суқни қирадиган, уришмайдиган, урмайдиган, ичмайдиган эри бор. Айниқса, Рухсора уни чақмоқда кийинтириб тўйларга қўлтиқлашиб борса ҳамманинг

кўзи унда бўлади. Рухсорага ҳам аслида шу керак. Бир пайтлар маҳалладошлари, синфдошлари, курсдошлари сени эр олмайди, пакана, ғилай деб камситганида қалбига чексиз адоват туйғанди. Ўшанда барча нарсга отасининг пули билан эришиб ўрганган қиз: “Ҳали шундай эрга тегай, ҳамманг аламдан бўғилиб ўлларинг”, дея олдига қатъий мақсад қўйганди. Мақсадига эришди. Ўқимишли, келишган эрини ясантириб тўйма-тўй юрди, бахтини ҳаммага кўз-кўз қилади. Пахмоқ қизнинг бахтини берибди, деган пичинг-қесатикларни эшитганида ич-ичидан яйраб кетади.

Аммо Муроднинг боши доимо ҳам. “Фалончиевнинг кўёви” деган таъна-маломатлар, унинг устига хотини ҳар гапида чақиб олади: “қорнингиз тўйиб қолдим”, “мен олиб берган машинада қайси ўйнашингизни олиб юрддингиз”, “сиз ўзи ким бўпсизки”, “бир гадой, камбағал бўлсангиз”...

Рухсоранинг эрка-тантиқлигидан икки ўғли ҳам кўзига кўринмайди. Шартта бош олиб чиқиб кетгиси келади. Аммо ўғилларини барибир яхши кўради.

Унинг хаёлларини бу гал Собирнинг ўзи бузди.

— Муроджон, бугун ишхонадаги ҳамкасбларга зиёфат бериш навбати меники эди. Бизникига борасиз-да энди. Келиннинг қўлидан ош ейсиз.

Мурод тасдиқ маъносидан бош иргачи. Яна хаёлларига чўмди. Хотини билан доимо фахрланадиган Собирга ҳаваси келди. Ёлларининг айтишича, Собирнинг биринчи хотини билан ўн йил яшаб ажрашган экан. Сабаби хотини рашкчи ва жуда шаллаки хотин бўлган. Собирнинг кийимларига ҳам қарамас экан. Ҳозирги хотини эса аёллар таъбири билан айтганда, бахт қуши эмиш. Ростдан ҳам Собир уйдан ҳали ширилиқ, ҳали тузалама кўтариб келиб ҳаммани меҳмон қиларкан, қўли ширин, сўзи

ширин пазанда хотинини ҳамкасб аёллар мақтагудек бўлса оғзининг таноби қочади. Телефонда хотини билан гаплашишини айтмайсизми: “ажониси”, “онажониси”, “хавотир олма тушлик қилдим”, “йўқ чарчамадим”...

Аммо Мурод хотинидан ҳеч қачон бундай муомалаю муҳрмуҳаббатни кутмайди. Орзу қилади холос.

Иш тугагач барчаси Собирнинг уйига йўл олишди. Уч хоналик уй саранжом-сарийшга, худди қулиб турганга ўхшайди. Ногоҳ меҳмонлар билан мулойим оҳангга сўрашаётган уй бекасининг овози кимнидир эслатди. Ахир, ахир у Нозима-ку. Муроднинг оёқ-қўли қалтириб кетди.

Мурод сўрашиш навбати ўзига келганда бошини кўтариб Нозимага қаради. Кўзлар бир лаҳзагина тўкнашди. Сунгра Нозима биринчи бор кўриб тургандек, ҳеч нарса сезмагандек ўша мулойим оҳангга, қани ичкарига марҳамат, деди. Мурод зиёфат охирагунча игна устида ўтиргандек ўтирди. Аммо Нозиманинг у билан умуман иши бўлмади. Фикру хаёли меҳмонларнинг кўнглини олиш, турмуш ўртоғининг хурматини жойига қўйиш эди. Уч фарзанднинг ота-онаси бўлишига қарамай ҳамон бир-бирини янги келин-кўёвдек ардоқлаётган, хурматлаётган эрхотинларни кўриб Мурод илк бор ўзини ҳақиқий хўрланган ва бахтсиз ҳис қилди.

Бу орада Рухсора бир неча бор телефонга қилди. Аммо унинг шанги овозини эшитиб кайфиятини бузмаслик учун илк марта кўнғироқларига жавоб бермади. Зиёфат тугаши олдиндан йўлакка чиқиб телефон тугмасини босди. Ҳар доимгидан салом йўқ, алик йўқ Рухсоранинг овози эшитилди:

— Нега телефонинг олмайсиз, қайси ўйнашингизнинг олдидаасиз?

— Сенга бугун дўстларим билан зиёфатим бор дегандим шекилли.

— Эшак семирса эгасини тепади, ил семирса эгасини қопади, деганлари шу бўлса керак. Сизга бугун дугонанинг тугилгани кунига боришимиз кераклигини айтгандим-а.

— Ўзинг бораверсанг бўлади-ку.

— Вой, бу нима деганингиз. Тугилган кунга сотиб олинган костюм-шимниям тўзим кияманми? Нега энди эрли тўқис бўла туриб шўппайиб ўзим боришим керак?

Баланд овозда гапирётган Рухсоранинг гаплари унинг қулоқ пардасини йиртиб юбаради дерди. Ҳар доим хотинининг овозини ўчириш учун миқ этмай айтганини қиладиган Муроднинг кўксига бугун нимадир портлади:

— Бугун кийим иладиган “манекенинг”, яъни кўнғирчоғинг нафақат тугилган кун, балки уйга ҳам бормоқчи эмас. Шундай дедую Мурод телефонини бутунлай ўчирди. Нимагадир елкасидан тоғ ағдарилгандек бўлди. Ўзини қушдай енгил ҳис қилди...

Барно СУЛТОНОВА

**Баҳор келди-ю
Файратнинг
устахонасидан
аёлларнинг қадами
узилмай қолди.**

**Ҳаммасининг муаммоси
бир хил: – Туфлимни
тезроқ таъмирлаб
беринг, ишга кияман...**

Файратнинг кўли-кўлига тегмайди. Баъзи эрак мижозлар кириб, дўк ҳам уришади:

– Сиз фақат аёлларнинг оёқ кийимини тузатасизми, бизникига қачон навбат тегади? Бошқа устага олиб борайликми, – дейди жаҳддор мижозлар.

– Ўзингиз биласиз, хоҳласангиз ҳув анави чинор тагида ўтирган устага олиб боринг, бекор ўтирибди, менинг ишим кўп, – дейди Файрат ҳам пинагини бузмай.

– Аёллар биздан кўра кўпроқ пул тўласа керак-да, – сўз қотади бир мижоз.

Файрат жилмайиб кўяди. Эракларнинг туфлисини айлантириб тикишга 8-10 минг олса, аёллар тортишиб-тортишиб 5 минг ташлаб кетади. Пулнинг ярмини берса ҳам майли, яхшилаб таъмирламабсан, деб жанжал кўтаришдан ҳам тойишмайди. Файрат аёллар билан ҳечам тортишмайди. Улар эшигидан кириб келиб кўлига пойабзални тутқазганиданоқ қандайдид, фаросатга, характерга эга эканликларини билиб олади. Кийилган бўлса-да, ҳали ҳам озода, бирор жойида доғ ёки хид йўқ туфлилар бор. Ёки фалон сўмга олган туфлисини бир ойдаёқ тагидан сув кирадиган қилиб кўядиган исрофгарлари ҳам учрайди. Яқинда Файратнинг ёнига ёшгина бир келинчак келди.

– Бу туфлини ҳўжайиним туғилган кунимга тўрт юз АҚШ долларига олиб берганди. Икки ойгина кийдим ҳолос, пошнасидан чиқди. Эҳтиёт бўлиб тўғрилаб беринг, – деб ташлаб кетди.

Файрат туфлини таъмирлаб бўлгунича қора терга ботди. Худди аёлнинг нозик оёқларини ушлаётгандек чўчиди. Эҳтиёткорлик билан туфлини ушлаб, пошнасини тазтирди. Келинчак суюниб, оёғига кийиб кетгач ўзини енгил ҳис қилди.

Қиш фаслида ҳам шунга ўхшаш воқеа содир бўлди. Бир аёл Италиядан минг долларга келтирилган этигини таъмирлашга ташлаб кетди-ю нақ бир ой йўқ бўлиб кетди. Йўқотиб ёки ўғирлатиб қўймай деган ҳадикда Файратнинг қон босими ошиб, инфаркт бўлиб қолиши сал қолди. Янги йил арафаси Файрат ўша этикни уйига

ташлаб келди. Ишдан қайтиб борса токчада этик йўқ. Хотини ҳам кўринмайди.

– Муқаддас, қаердасан? – Файрат шогганича хоналарни бирма-бир қараб чиқди. Хотини ух-

**Аёлнинг ширин
сўзларидан Муқаддас-
нинг кўнгли яйраб кетди.
У самимий сўзлади, юрак-
юрагидан дуо қилди.
Юраги тоза одамларнинг
дуолари ижобат
бўлади.**

лаб ётар, ногиронлик аравачасининг устида бир пой этик, биттаси эса ерда ётарди. Файратнинг танасидан муздек тер чиқиб кетди. Хотини этикни кўриб, уни кийиб кўрмоқчи бўлган. Ҳаракат қилган, интилган, ҳатто бир неча марта ерга йиқилиб тушган. Жонсиз оёқларига этикни кийдирилмагач аламидан уларни улоқтирган. Ана, йиғидан қовоқлари қизариб кетибди. Файрат ўзини ич-ичидан қойиди. Нега шу этик ўлгурни уйга олиб келдим...

Файрат билан Муқаддас бир-бирларини ёқтириб турмуш қуришди. Уларнинг севгисига ота-оналари ҳам қаршилиб кўрсатмади. Муқаддаснинг ҳомилдорлиги жуда қийин кечди. Шифокорлар туғиш мумкин эмас, буйракка ҳомила оғирлик қиляпти, дейишига қарамай, болдан воз кечмади. У қизини дунёга келтирди, аммо ўзи ногирон бўлиб қолди. Қайнонаси Файратга Муқаддасни ҳам олиб кетамиз, сиз ҳали ёшсиз, уйланинг деди. Аммо Файрат хотинидан воз кечмади. У бошига тушган

бундай оғир синовга чидайдди, аммо Муқаддас кундан-кун сўлиб, таслим бўлиб борапти. Файрат уни энг малакали шифокорларга кўрсатди. Ҳаммаси дардни енгиш аёлингизнинг ўз кўлида, истаса узоқ умр кўради, истамаса шамдай эриб тугайди. Тиббиёт кўлидан келган ёрдамни берди, дейишди. Аммо Муқаддас ҳеч нарсани эшитишни, тушунишни истамайди. Топган гапи шу: “Яшашни истамайман!”

Файрат унинг бу совуқ сўзларидан ҳам, сўник кўзларига боқшдан ҳам чарчади. Аммо начора, чидаши керак. Файрат хотинини бормаيمان, дейишига ҳам қарамай, устахонасига олиб келди. Хонанинг бир четига ўтиргизиб, оёғини одеял билан ўраб қўйди.

– Вой, аёл киши ҳам қосиб бўладими, – деди бир қиз устахонага кира солиб, Муқаддасдан кўз узмай.

– Ҳа, бўлади, бу опангиз менинг шогирдим, – деди Файрат қизга хотинини таништириб.

– Туфлимнинг гулчаси тушиб қолди. Худди шунақасини ясаб беринг, – деди қиз қувноқ товушда Муқаддасга туфлисини узатиб. Муқаддас каловланиб қолди. Қизнинг кўлидаги туфлини олиб, Файратга узатди.

– Йўқ, ўзингиз қилиб беринг, – деди худди қиз Файрат билан келишиб олгандек.

Муқаддас бир гап бўлар дегандек, туфлини олиб қолди. Қиз устахонадан кетиши билан Муқаддас эрига энди нима қиламан, дегандек термулди.

– Хоним, оёғингиз жонсиз бўлса ҳам, кўлларингиз, бармоқларингиз сеҳрли. Уларни ишга солинг. Мана бу қайчи, мана бу мато. Муқаддас бир амаллаб матодан капалакчани ясаб берди. Файрат уни темир кескич билан амаллаб боқиб олади, яна хотинига узатди. Унга қандай қилиб туфлини елимлаб, сўнг тикишни ўргатди. Муқаддас кечгача капалакчули туфлини таъмирлаш

билан машғул бўлди. Иккисининг ҳам уйга кетгиси келмасди.

– Ассалому алайкум, Файратжон, — устахонага чиroyли, ўзига оро берган аёл кириб келди. – Эртага болалар боғчасида байрам, Нилуфаргинам рақсга тушади, мана шу туфличасининг пошнасини таъмирлаб беринг, укажон. Ҳозир тўғрилаб бермасангиз бўлмайди, – деди аёл аялганнамо жилмайиб.

– Ҳўп, опажон. Ана шогирдим бекор ўтирибди, беринг, сиз бир айланиб келгунингизча тўғрилаб кўяди.

Муқаддас Файратжоннинг кўрсатмаларига қараб, туфличани таъмирлаб бошлади. Уни тугатиши ҳамон бояги аёл кириб келди.

– Умрингиздан барака топинг, фарзандларингиз роҳатини кўринг. Дарду ғам нелигини билмай яшанг, – аёл Муқаддаснинг кўлларига пул тутқазаетиб узундан-узоқ дуо қилди.

Аёлнинг ширин сўзларидан Муқаддаснинг кўнгли яйраб кетди. У самимий сўзлади, юрак-юрагидан дуо қилди. Юраги тоза одамларнинг дуолари ижобат бўлади.

Муқаддас эрталаб барвақт уйғониб, ногиронлик аравачасини фириллатиб ўзи нонушта тайёрлади. Файратни уйғотиб, устахонага тезроқ борайлик, деб шоширди.

– Бу текинхўр эракнинг дастидан тўйиб кетдим. На рўзгор билан, на болалар билан иши йўқ, топганини ичади. Қишин-ёзин бозорда ўтиравериб, “саратон”ни орттириб олдим. Иккала боламнинг оёғидаги этиги таъмирланавериб сиёҳи қолмади, – дея дийдиёсини бошлаб юборди эрталабдан устахонага кириб келган аёл.

– Касал бўлсангиз, уйда ўтирсангиз бўлмайдами? Почкам бир амаллаб боқиб олади, – деди Файрат аёлни юпатишга уриниб.

– Уйда ўтирсам касалим баттар бўлади. У бўлса, ҳадемай ўламан, ишлаб ол, дейди, юзимга бақ-

райиб. Болаларимни ўйлаб, яна бозорга чиқиб кетдим. Ҳамма айб ўзимда, бошидан уни талтайтириб юбордим. Яшаб турган уйимизни ота-онам олиб берди. Сўнг машина талаб қилдим. Акам хоналаримизни жиҳозлаб берди. Рўзгоримда нима кам бўлса отамникидан ташидим. Охир-оқибат текинхўрга айлан-ди...

Муқаддас туни билан ухломлай ўзини ўзи қойиб чиқди. Ўз бахтини ўзи сувларга оқизаётган, яқинларининг меҳрини ўзидан узоқлаштираётган аёлман. Ахир атрофимда ота-онам, мени ҳаммаша севиб ардоқловчи ёрим, ширингина қизалогим бор. Нега мен шунчалар ношукрман. Мен ҳаётни, одамларни қадрига етмадим. Шунинг учун ҳам борган сайин дардим оғирлашиб, кўзларим ёруғликни кўрмай, сезмай қоляпти.

Муқаддас эрталаб Файратжонга нонушта тайёрлаб, ўзи ундан олдин устахонага йўл олди. Кўлига ўлчоғични олиб, оёғининг ўлчамини ўлчади. Қайчи ва матоларни олиб, ўлчов бўйича таглик тайёрлади. Файратжон ўргатган усул бўйича туфли ясашга киришди. Роппароса бир ҳафта деганда туфлининг хомакисини тайёрлади. Туфли тайёр бўлгунича икки-уч бора қийиб кўрди. Ҳар қал оёғига кийганида қалбини галдайди кучли ҳаяжон чулғаб олар, хаёлан янги туфлини кийиб, чопқиллаб юргандек ҳис этарди ўзини. Туфли тайёр бўлгач Файратжон уни кўлига олиб, бу туфлига бир нарса етишмаяпти, дея ишга киришди. Ўрик, бодом, шафтоли, олчаю гилосларнинг рангини бирлаштириб, капалак гулча ясади. Гулчалар тайёр бўлгач, туфлининг икки четига елимлади. Сўнг, қани хоним, нозик оёқчангизни беринг-чи, деди. Муқаддас туфлини кияр экан худди капалакдек учиб кетгиси келди.

Нигора РАҲМОҶОВА

10 СИЗГА ТАШАККУР

ПОРЛОҚ ОРЗУЛАР

Кекса инсонлар фарзанд ва набираларини дуо қилишар экан, “Яхшиларга ёндаштира, ёмонлардан узоқлаштириш”, дея Яратганга илтижо қилишади. Бу дуо замирида жуда катта маъно бор. Ҳақиқатан ҳам яхши инсонлар билан дўст бўлганлар асло кам бўлмайдилар, аксинча оилада олган тарбиясига қўшимча равишда феъл-атворида эзгуликка интилиш кучаяди, ўз устида ишлаб яхши инсон бўлишга, қўлидан келганича бошқаларга ёрдам беришга ҳаракат қилади. Бундайларга омад ҳам кулиб боқади.

Самарқанд вилоят Электромагнит мослашув хизмати бошлиғи Алишер Қахрамонов ҳам ана шундай — яхшиларга ёндашиб, ҳаётда ўз ўрнини топган, Ватанга хизмат қилишни, эл қорига ярашни ўзи учун бурч деб билувчи инсонлардан бири. У яқинда Ўзбекистон Республикаси ахборот технологиялари ва коммуникацияларини ривожлантириш вазирининг буйруғига кўра, меҳнатда алоҳида ўрнатилган кўрсаткичларда мамлакатимиз АКТ соҳаси ривожига ҳисса қўшиб келаётган бир гуруҳ фаол ва ташаббускор ёш мутахассислар қаторида вазирликнинг Ташаккурномаси билан тақдирланди.

Алишер Қахрамонов кўлга киритаётган ютуқларнинг замири у воёга етган оилада яратилди, десак хато бўлмай-

ди. Самарқанд туманидаги Ермулк кадастр корхонасида етакчи мутахассис вазифасида меҳнат қилаётган отаси Қахрамон Сатторов ҳамда Самарқанд шаҳар 1-болалар шифохонасида болалар шифокори бўлиб ишлаётган онаси Раъно Сатторовалар уч нафар фарзандлари тарбиясига катта эътибор қаратиб, уларнинг элишига камарбаста, ўқимишли, маънавиятли инсонлар бўлиб воёга етишлари учун ҳаракат қилишди.

Бу зиёли оилада 1991 йили таваллуд топган Алишер Самарқанд шаҳридаги 63-ўрта мактабни аъло баҳоларга тамомлади ва 2007 йилдан Самарқанд иқтисодий ва сервис институтини қўшидаги академик лицейда ўқишни давом эттирди. Лицейни битиргач, у ўз йигитлик бурчини адо этиш

мақсадида армия хизматида отланди. Ўзбекистон Қуролли Кучлари чегара қўшинлари сафида кечасию кундузи сергаклик билан юрт сарҳадларини ҳимоя қилди.

Болалигидан техникага ихлоси баланд Алишер 2012 йили Тошкент ахборот технологиялари университетининг телекоммуникация факултетида ўқишга киришга муваффақ бўлди. 2016 йили университетни юқори натижалар билан тамомлаб, бакалавр даражасига эга бўлди.

— Телекоммуникация йўналишида университетда олган билим ва кўникмаларим асосида радиочастота радиомониторинги ҳамда радиотўлқинларнинг тарқалиши ва улардан фойдаланишга бўлган кучли қизиқиш мени Электромагнит мослашув хизмати идорасига бошлаб келди, — дейди Алишер Қахрамонов биз билан суҳбатда. — 2016 йилнинг ноябр ойидан мазкур ахил жамоада муҳандис лавозимида иш бошладим. Ўзимга топширилган вазифани удалаб кетишимда устозим — ўша пайтдаги хизмат бошлиғи, билимли ва талабчан инсон Абдуғафур ака Ҳотамовнинг ҳиссаси катта

бўлди. У киши тошириқларни адо этишда нималарга эътибор беришдан торттиб, жамоадoshларим, мижозлар билан муомалагача ўргатди ҳамда ўзидаги бор билим ва кўникмалари билан ўртоқлашди.

Алишер Қахрамонов устоз ва ҳамкасблари ҳақида тўлқинланиб гапиради, бу эса унинг жамоадoshларига бўлган самимий муносабати, ҳурмати белгисидир.

Алишернинг соҳадаги хизматлари, ҳамкасбларга бўлган илиқ муносабати, ўз вазифасига виждонан ёндашиши ва иш жараёнида орттирган таърибалари ҳисобга олинган ҳолда у 2018 йилнинг июл ойида вилоят ЭММ хизмати

бошлиғи лавозимига тайинланди.

Ёш бўлса-да, кўпчиликка бош бўлиб меҳнат қилаётган Алишер Қахрамонов вазирлигимиз ташаккурномасини ўзига топширилган катта масъулият сифатида қабул қилди ва айна пайтда янада катта гайрат-шижоат билан хизмат вазифасини адо этипти.

Биз ҳам юрт ривожига муносиб ҳисса қўшиш мақсадида астойдил ҳаракат қилаётган бу ёш мутахассисга муваффақиятлар доимий ҳамроҳингиз бўлсин, деймиз.

Муборак МИРКАМОЛОВА,
“Xabar” мухбири

➔ МУЛОҚОТ

БИЛИМ ПОЙДЕВОРИ

Тошкент ахборот технологиялари университети Фарғона филиалида “Ўзбектелеком” АК Фарғона филиали жамоаси вакиллари билан битирувчи талабалар ва магистрларнинг мулоқот учрашуви ташкил этилди. Эътироф этиш зарурки, учрашувда Президентимизнинг Олий Мажлисига Мурожаатномаси барчанинг ҳаётига кўтаринкилик олиб киргани аён сезилиб турди.

Улуғ илм даргоҳида шундай бўлиши табиий, албатта. Аҳолининг жамики қатламларига рақамли билимлар ва замонавий технологияларни олиб кирувчилар аввало шу ерда тайёрланади. Дастлаб сўз олган филиал директори Владимир Ежков энг катта бойлик — ақл-заковат эканлиги, филиалда олиб борилаётган бунёдкорлик ишлари, энг сўнгги янги технологиялар ҳамда зиммада турган вазифалар ҳақида гапириб, муаммоларга ҳам атрафлича тўхталди. У ўз сўзида олий маълумотли мутахассислар етишмаётган Сўх, Данғара, Қува, Бағдод, Ёзёвон телекоммуникациялар боғламаларига битирувчиларни танлов асосида, суҳбат натижаларидан келиб чиққан ҳолда

ишга қабул қилишлари сабабларини тушунтириб берди.

“ЎзМобайл” филиали Фарғона худудий боғламаси вакили Азаматжон Нормирзаев ҳам боғламада олиб борилаётган ишлар, технологик янгилıklar ҳақида сўзлади. Шундан кейин Искандар Қосимов, Рўзивой Йўлдошалиев, Ҳожиакбар Мусаев, Даврон Комилов, Жаҳонгир Хурсанов, Исломжон Йўлдошев каби замонавий билимларга эга умидли ёшлар — филиал телекоммуникацияларини ривожлантириш ва эксплуатация қилиш бўлими бош мутахассиси Равшанбек Пар-

пиев, филиал кадрлар бўлими бошлиғи Гулнозахон Жўраева ва бошқалардан саволларига тўлақонли жавоблар олдилар. Жумладан, филиалнинг тижорат директори Ферузбек Раҳимов шундай деди:

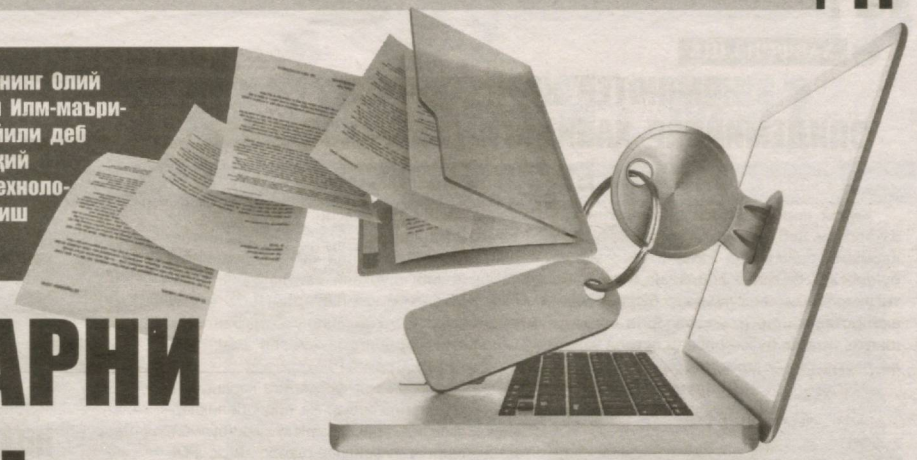
— Мен ҳам шу муқаддас даргоҳда таҳсил олганим билан фахрланаман. Айна кунда қадрдон университетимни тугатаётган ёшларни гўзал келажак кутяптики, бунини мамлакатимиз раҳбарининг 2020 йилни Илм-фан ва рақамли иқтисодиёт йили деб номлагани ҳам исботлаб турибди. Сизлар айнан шу соҳа билимдонлари-

сиз. Бу ҳам шараф, ҳам масъулият. Мен сизлар, умуман, барча талабалар диққатини бир нарсага қаратишни истардим. Бу — корхоналарда амалиёт ўташ масаласи. Амалиёт ҳам ўтиб кетадиган бир давр, бунга, кун ўтса бўлди, деб қарамаслик керак. Амалиёт, бу — кенг имконият. Бу вақт сиз ички куч-қувватингиз, салоҳиятингизни намоён этиш палласи. Унда ўзингизни аямай ишлашингиз, гоё ва тақлифларни ҳеч иккиланмай айтишингиз шарт ва зарур. Ўша жойда сиз раҳбарларнинг эътиборига тушингиз ва уларнинг ўзлари сизни ишга тақлиф этишлари мумкинки, бунини сира унутмаслик лозим. Ҳар қандай раҳбар ҳам жамоага билимдон, интилувчан, шижоатли ёшлар кириб келишини хоҳлайди. Демокриманки, пойдеворингиз, яъни билимларингиз мустақкам, гайратингиз баланд бўлса, иш ўринингизни тез топасиз.

Мулоқотда ТАТУ Фарғона филиали илмий ишлар ва инновациялар бўйича директор ўринбосари Баҳромжон Жалилов, “Телекоммуникация инжиниринги” кафедраси муdiri Одинахон Раимжонова, катта ўқитувчи Нурмуҳаммад Жўраев ва бошқалар ҳам сўзга чиқдилар.

С.ҲАФИЗОВА

Жорий йилнинг 24 январ куни Президентимизнинг Олий Мажлисга йўллаган мурожаатномасида 2020 йил Илм-маърифат ва рақамли иқтисодийetni ривожлантириш йили деб эълон қилинди ва юртимизнинг барқарор тараққий этишини таъминлашда ахборот-коммуникация технологиялари соҳаси бўйича ҳудудларда амалга ошириш керак бўлган вазифалар белгилаб берилди.

АХБОРОТЛАРНИ ҚИМОЯЛАШ

Маҳаллий давлат ҳокимияти органларида ушбу тизимни жорий этишдаги муаммолар

Жамиятни ривожлантиришнинг бугунги босқичи ахборотлаштириш соҳаси ва инфратузилмаси, ахборотни йиғиш, шакллантириш, тарқатиш ҳамда улардан фойдаланиш билан шуғулланган ташкилотлар, шунингдек, жамиятдаги ижтимоий муносабатларни тартибга солишда ахборотлаштириш соҳасининг ўрни жуда катта.

Маҳаллий давлат органлари махфий, конфиденциал ва шахсий маълумотлар билан иш олиб борганликлари сабабли давлат қонунчилигига мувофиқ, давлат органлари ахборотларни ҳимоялаш, техник каналлар орқали чиқиб кетишининг олдини олиш мақсадида ташкилий, ҳуқуқий, муҳандислик ва криптографик чораларини кўришлари керак.

Ахборотни муҳофаза қилиш маҳаллий давлат органларининг бевосита масъулияти ҳисобланади, бироқ айна пайтда статистик маълумотларга қараганда, дунё бўйлаб ахборотларнинг чиқиб кетиши асосан давлат идоралари зиммасига тўғри келмоқда. Ахборотни ҳимоя қилиш тизимини яратиш ва жорий этиш кўп вақтнинг талаб қилувчи вазифа ҳисобланади, чунки лойиҳа босқичида ахборот хавфсизлиги ва жараёнлар ўртасидаги барча муносабатларни кузатиб бориш ва улар самарали ишлаши учун зарур бўлган вазифаларни бажариш керак.

Ахборотни ҳимоя қилиш тизимини жорий этишга ва унинг самарали ишлашига тўсқинлик қилувчи муаммолар учга бўлинади: қонуний, ташкилий, техник. Бу муаммолар ўзаро бир-бирига боғлиқдир.

Қонуний муаммо. Ахборотни етказиш ва қайта ишлашда ахлоқий ва ҳуқуқий меъёрларга риоя қилиш керак. Бу меъёрлар бирон-бир соҳадаги қонунчиликнинг қуйидаги нормаларига бўйсунмади:

1. Қонунийлик.
2. Президент фармонлари, қарорлари.
3. Ҳукумат қарорлари.
4. Вазирликларнинг норматив ҳужжатлари.

Қонунчилик нормаларида тарқатилиши чекланган ҳамда бошқа турдаги маълумотларни ҳимоялашга қаратилган бандлар аниқ ёритилмаганлиги ёки алоҳида кўрсатилмаганлиги ёки турли нормативларда такрорланиб келиши натижасида тартибсизликларни келтириб чиқаради.

Шу сабабли, ижро этувчи органларда қуйидаги муаммолар юзага келади:

1. Кўпинча ходимлар ахборот хавфсизлиги талабларининг ҳуқуқий тафсилотларини ўрганишни истамайдилар.
2. Норматив-ҳуқуқий база – ахборот хавфсизлигини таъминлашда асосий бошқарувчи бўлиб қолиб, давлат органлари расмий равишда ҳужжатларни ишлаб чиқиш билангина чекланади. Давлат органлари ахборот хавфсизлигини тартибга солишчи масъул ташкилотлардан

ўзларини ҳимоя қилиш билан чекланиб, реал таҳдидлар ва ҳужумларнинг олдини олишни эсдан чиқаради.

3. Маҳаллий давлат органлари ахборот хавфсизлигини таъминлашга фақат бюджетни тўлдирувчи омил нуқтаи назардан қарашади, ахборотларни ҳимоя қилиш учун етарли эътибор берилмайди.

Ахборот хавфсизлигини таъминлаш учун маблағ ажратишда ортиб қолган маблағлардан фойдаланиш принципига амал қилинади ва агар ажратилган бюджет ахборотни муҳофаза қилиш бўйича комплекс ишни амалга ошириш учун етарли бўлмаса, энг зарур ахборот тизимлари алоҳида ажратилиб муҳофаза қилинади.

Ушбу муаммолар йиғилиб, кейинги ташкилий босқичда ўз таъсирини кўрсатади. Бу босқич ахборотлардан ноқонуний фойдаланишга, ахборот хавфсизлигига бўладиган таҳдидларга кучли тўсиқ бўлиб хизмат қилади.

Ахборот хавфсизлигини таъминлаш тизимларини жорий этиш, барча тоифадаги ходимлар учун мажбурий бўлган мундир қоидалар ёки нормаларга риоя қилишни талаб этади. Албатта, ҳар қандай қоидаларнинг қорхона томонидан қабул қилинган ички тартиб-қоидалар билан “тўқнашувлари” юзага келиши мумкин. Бу эса қорхонада қўшимча сабабли жуда кўп вақт йўқотилади. Бундан ташқари, маҳаллий давлат органларида ахборотларни ҳимоялашнинг жорий этиш учун тайёргарлик босқичида кўп вақтнинг йўқотишга қуйидаги муаммолар сабаб бўлади:

1. Ахборот оқимини тўлиқ ифодаловчи тизимнинг техник паспорти ва тавсифининг йўқлиги.
 2. Юзага келиши мумкин бўлган хавфларнинг модели ишлаб чиқилмаганлиги.
 3. Ҳимояланган маълумотлар билан ишлашга руҳсат берилмаслиги. Расмий равишда ходимларнинг маълумотлар турларига қараб, қандай ахборот ким томонидан қайта ишланиши ёки кўриши мумкинлиги тўғрисидаги ҳуқуқлар ва мажбуриятлар, уларнинг ваколати ва масъулияти тасдиқланмаганлиги.
 4. Ахборот ташувчи (USB, HDD ва бошқалар)лардан эркин фойдаланиш йўлга қўйилганлиги.
 5. Оддий фойдаланувчиларда администраторлик ҳуқуқининг мавжудлиги.
 6. Ҳокимликларда ахборот хавфсизлиги учун масъул шахсларнинг йўқлиги.
- Бундай лойиҳаларни амалга ошириш билан боғлиқ муаммолар учун яна бир

сабаб – бу тизимни жорий этишга қорхонанинг турли мутахассислари жалб этилиши. Натижада информатика соҳасидаги мутахассислар ўзаро муносабатларда бошқалар учун ноаниқ ва тушунарсиз бўлган ўзига хос терминларни қўллаш, лойиҳа гуруҳида турли иш берувчиларга бўйсунувчи ходимларнинг мавжудлиги каби муаммолар юзага келади.

Ташкилий муаммо. Юқори малакали ходимларнинг етишмаслиги ҳам муҳим муаммо ҳисобланади. АКТ бўлиналари ахборот тизимларининг иш фаолиятини сақлаб қолиш учун кураш олиб боришда ва баъзан лойиҳалаштирилган амалий вазифаларни мустакил равишда ҳал қилиши мумкин, лекин ахборот хавфсизлиги соҳасидаги йирик тизимларни амалга оширишда зарурий ваколатга эга эмас.

Ташкилотда ахборот хавфсизлигини қўллашда яна бир кенг тарқалган муаммо шундаки, ахборот хавфсизлиги тизимларини жорий этиш айрим фойдаланувчилар учун ноқулайликлар туғдиради. Агар ноқулайликлар ҳамдан зиёд бўлса, ҳар қандай лойиҳанинг самарадорлиги йўққа чиқади. Шу билан бирга, хавфсизликнинг ҳимоя чоралари ходимларнинг фўқаролик ҳуқуқлари бузилиши, шунингдек, ўша иш ҳақи учун қўшимча ишни бажаришга мажбур қилиш каби ҳолатларнинг юзага келишига сабаб бўлади. Бу эса ишнинг умумий самарадорлигига ҳамда ички муҳитга салбий таъсир кўрсатишига олиб келади.

Намунали ахборот хавфсизлиги тизими фойдаланувчилар учун “қўримас” ва у яратган ноқулайлик дярли нолга тенглаштирилиши керак. Албатта, ахборотларни ҳимоялашни амалга ошириш билан боғлиқ қатор қоидалар ва тартибларни амал оширишга тўғри келади, аммо хавфсизликка доир чекловларни жорий этишдан олдин уларни амалга ошириш учун зарур сабабларни топиш жуда муҳим.

Сабаблардан биринчиси бу жараёнларнинг барча хусусиятларини назарда тутган ҳолда, ташкилотнинг сифат жиҳатидан ривожланган хавфсизлик сиёсатини ишлаб чиқиш ва уни амалга оширишдаги муаммоларни ҳисобга олиш. Иккинчидан, бу хавфсизлик сиёсатини бевоқиф амалга оширадиган малакали ходимларнинг мавжудлиги. Ва ниҳоят, энг муҳими шундаки, жорий этилган ахборотни ҳимоя қилиш тизими ахборот хавфсизлиги сиёсати талабларига, шунингдек, ташкилот томонидан бажариладиган функционал вазифаларга жавоб бериши зарур. Юқоридаги шартларни бажаришни эса, фақатгина ахборотни ҳимоя қилиш хизматларини кўрсатувчи малакали мутахассислар ёки ташкилотлар ёрдами билан амалга ошириш мумкин.

Умуман олганда, хавфсизлик сиёсатини амалга ошириш натижасида ходимлар ишининг тартибга келиши, ишлати-

ладиган трафикнинг тежалиши ва натижада тизимни тўлиқ ҳимоялаш орқали зарарли вируслар ва спамлар ҳужуми камайиши керак.

Техник муаммо. Ахборот хавфсизлигининг техник томони ҳар ёқлама ёндашувни талаб қилади. Биринчидан, техник тизимлардаги ахборотни ҳимоялаш (ташқилий ва техник жиҳатдан), чунки маълумот алмашишининг техник воситалари ўзида ташқилий тузилмаларнинг мураккаблигини, баланд нарх ва кўзда тутилмаган заифликларни ўзида мужассамлаштириши мумкин. Иккинчи томондан эса ахборотни махсус техник воситалар орқали ҳимоялашни тақозо қилади. Бу ерда қуйидаги муаммолар юзага келади:

- эскирган ускуна ва эски дастурларни қўллаш ҳисобида амалга оширилган ечим ва мавжуд инфратузилманинг мувофиқлиги;
- тармоқ периметри ёки сервер жамламасининг ҳимоя воситаларини улаш учун коммутация ускунасидаги портларнинг етишмаслиги;
- кўп сонли турли платформалардан фойдаланиш;
- лицензияланмаган дастурий таъминотдан фойдаланиш.

Бироқ, ҳар қандай аппарат ҳимоясининг энг заиф нуқтаси бу ходимлардир. Ходимлар кўпинча ҳар қандай қўшимча воситаларни қўллашдан воз кечишади, айниқса, агар ушбу воситалар уларга иш жараёнида ноқулайликларни туғдирса. Шунинг учун аппаратли ҳимоя воситаларини жорий этиш ташқилий (жамоавий) жиҳатдан қўллаб-қувватласиз самара бермайди.

Маҳаллий ҳокимият органларида ахборотларни ҳимоялаш тизимини жорий этишда ташқилий, ҳуқуқий ва техник чоралар комплексини қўллаш натижасида етарли даражада ахборот муҳофазаси таъминланади.

Хулоса қилиб айтганда, ҳал қилиниши керак бўлган вазифаларнинг ҳажми ва мураккаблиги катта гуруҳ мутахассисларининг ўзаро мувофиқлаштирилган ҳаракатини талаб қилади. Ахборотларни ҳимоялашни жорий қилишда турли соҳалардан мутахассисларни ўз ичига олган ишчи гуруҳни ташкил қилиш керак: ахборот хавфсизлиги бўйича мутахассис, бизнес жараён эгалари (одатда тармоқ раҳбарлари), ахборот технологияларини қўллаб-қувватлаш бўйича мутахассислар, молия бўлими вақилари ва ҳоказо. Бундан ташқари, ушбу жараёнда юқори даражадаги бошқарув ходимларининг ролини унутмаслик керак.

Акмал САВУРБАЕВ,
Ўзбекистон Республикаси
Президенти ҳузуридаги
Давлат бошқаруви академияси
2-босқич тингловчиси

12 | АЛОҚА ОЛАМИДА

ХАВФСИЗЛИК

“КОМПЮТЕР КОРОНАВИРУСИ”: ЭПИДЕМИЯЛАР ҲАҚИДАГИ ГИПЕРҲАВОЛАЛАР НИМАСИ БИЛАН ХАВФЛИ?

Хитой коронавирусини интернетни ҳам захарлади, деб ёзмақда «Tom's Guide». Янги касаллик одамларда ваҳима уйғотмоқда, бундан эса хакерлар фойдаланиб қолишяпти: улар эпидемия тўғрисида бўлар-бўлмас ахборотларга гиперҳаволаларни тарқатишяпти, аслида бу ҳаволалар остида зарарли дастурлар яширинган.

Экспертлар номаълум манбалардан келган хабар ва видеороликлардан, ҳар

қанча қизиқ туюлмасин, ҳушёр бўлишни ва фақат ишончли сайтларга киришни тавсия этишмоқда. Шунда ҳам қизиқишингиз устун келиб, шубҳали сайтларга қирадиган бўлсангиз, компютерингизга вирус тушиши ва шахсий маълумотларингизни ўғирлаиб қўйишингиз ҳеч гап эмас.

Эътибор беринг!

Авалло файлнинг форматига қаранг. Масалан, безарар файллар ва видеороликларнинг номларида .exe ёки .lnk сўзлари бўлмайди. Текширилган файллар одатда .docx, .PDF ёки .mp4 форматда бўлади. Бироқ ҳатто шу файлларда ҳам вируслар учраб туради.

Ҳозирча хакерларнинг ўнчача гиперҳаволали фойдаланиши. Аммо, экспертларнинг фикрича, коронавирус, тобора кенг тарқагани сайин, бутун дунёда янгиликлар бош мавзуси бўлиб қолаверади, бундан хакерларнинг “куни туғиши” турган гап.

БОЗОР

БИЛЛ ГЕЙТСНИНГ 400 МИЛЛИАРД ДОЛЛАРЛИК ХАТОСИ

Дунёнинг энг бой одамларидан бири бўлган Билл Гейтснинг таъкидлашича, бугунги кунда дунёдаги энг оммабон операцион тизим Android эмас, балки Microsoft Mobile бўлиши мумкин эди.

Аммо Microsoft компанияси мобил телефонлар учун ишлаб чиқарилаётган тизимга катта куч сарфлашига антимонопол қўмита билан олиб борилаётган суд ишлари йўл қўймаган.

Суд машаалари билан уралашиб қолган компания Microsoft Mobile тизимига етарлича эътибор қарата олмайди. Натижада Android ривожланиб кетади ва бозорни тўлиғича эгаллаб олади.

Билл Гейтс ўз хатосини 400 миллиард долларга баҳолаган. Эслатиб ўтамай, Microsoft Mobile тизими 2010 йилда ишга туширилди, аммо орадан 7 йил ўтиб лойиҳа тўлиғича инкирозга учради. 2019 йилда эса Microsoft Mobile ўзи ишлаб чиқарган ОС дастури таъминотидан воз кечганини расман эълон қилди ва фойдаланувчиларга Android тизимига ўтишни маслаҳат берди.

БОЗОР

YOUTUBE БИР ЙИЛДА ҚАНЧА ДАРОМАДГА ЭРИШГАНИ ЭЪЛОН ҚИЛИНДИ

Alphabet бир йилда 34,34 млрд. доллар соф фойда олган, даромади 161,86 млрд. долларни ташкил этган. Компаниянинг капитализацияси 1,02 трлн. долларга тенг.

Alphabet Inc холдинг компанияси қўрилганда илгари молиявий натижалари эълон қилинмайдиган йўналишлари, жумладан YouTube ва Google Cloud даромади тўғрисидаги маълумотларни ошкор этди.

Компаниянинг маълум қилишича, 2019 йилда YouTube бўлинмаси 15,15 млрд. доллар даромад қилган. Қайд этилишича, бу 2018 йилдагига нисбатан 36 фоиз ва 2017 йилдагига нисбатан қарийб икки бараварга кўпдир.

Google бўлинмасининг IV чорақдаги даромади 17 фоизга ошиб, 45,81 млрд. дол-

ларга етган. Даромаднинг асосий қисми рекламадан келган - 37,93 млрд. доллар.

Реклама билан боғлиқ бўлмаган Google (булутли хизматлар, Google Home қарнайлари, Pixel смартфонлари, Play Store иловалари) даромади 5,26 млрд. долларга етган.

АМАЛИЙ ТИЗИМЛАР

WINDOWS 10 ЯНГИЛАНИШИ КОМПЮТЕРЛАРДА НОСОЗЛИКЛАР КЕЛТИРИБ ЧИҚАРДИ

Windows 10 фойдаланувчилари тизим янгиланишидан сўнг муаммоларга дуч келаётганидан шикоят қилди. Бу ҳақда Windows Latest портали хабар бермоқда.

Қайд этилишича, KB4532695 рақамли янгиланишдан сўнг компютерларда “кўк ажал экрани” пайдо бўлган.

Бошқа фойдаланувчилар эса қўрилмада овоз чиқмай қолгани ҳамда интернет тезлиги жиддий пасайиб кетганидан шикоят қилган.

Порталнинг ёзишича, муаммони компютерни ўчириб ёқиш ёки тизимни қайтадан ўрнатиш орқали ҳал қилиш мумкин.

СТРАТЕГИЯ

HUAWEI GOOGLE СЕРВИСЛАРИДАН БУТКУЛ ВОЗ КЕЧИШГА ҚАРОР ҚИЛДИ

Huawei Google сервисларига қайтиш ниятида эмас. Бу ҳақда компания минтақавий менежери Фред Ванфэй маълум қилди, дея хабар беради Der Standart.

Ванфэйга кўра, АҚШ ҳатто компаниядан чекловларни олиб ташлаган тақдирда ҳам Huawei смартфонлар учун сервислар танлашда мустақил ёндашишга ҳаракат қилади.

Бу янги сиёсий келишмовчилик юзага келган тақдирда компания тобе ҳолатда бўлиб қолмаслик истаги билан изоҳланган.

Der Standart нашрига кўра, мазкур ҳолат Huawei ўз гаджетларида Google Play, YouTube, Gmail ва Googleнинг бошқа сервисларидан буткул воз кечиши мумкинлигини аниқлатади.

МЕССЕНЖЕРЛАР

TELEGRAMДА НОҚОНУНИЙ НУСХАДАГИ КИТОБЛАРНИНГ ТАРҚАЛИШИДАН РОССИЯ ЙИЛИГА 55 МЛРД. РУБЛ ЗАРАР КўРЯПТИ

Китобларнинг Telegram каналларидаги ноқонуний нусхалари туфайли Россияда китоблар бозори йилига 55 миллиард рубдан кўпроқ моддий зарар кўрмоқда, дейди интернет ҳуқуқлари ҳимоя қилиш уюшмаси (ИХҲҚУ) бош директори Максим Рябико “Ведомости”га берган интервьюсида.

Унинг сўзларига кўра, 200га яқин Telegram каналлари орқали китобларнинг ноқонуний нусхалари тарқатилмоқда ва уларнинг умумий аудиторияси 2 миллион кишини ташкил этади. Рябиконинг таъкидлашича, ушбу мессенжер ҳозирда Рунетда қароқчиликнинг энг катта манбаларидан бири ҳисобланади.

Муаллифлар Telegramдаги қароқчиликка қарши блокировка билан кураша олмайди, чунки 2018 йил апрел ойидан бошлаб суд қарори билан ушбу мессенжерга кириш расман блокировка қилинган. Ушма раҳбарининг сўзларига кўра, Telegram мессенжери ИХҲҚУ шикоятларига жавоб бермаяпти ва ноширлар қароқчиликка чекловларни фақат смартфонлар учун операцион тизимларга эга бўлган Apple ва Googleга мурожаат қилиш орқали эришиши мумкин.

ИХҲҚУ Telegram мессенжеридан контент нусхаларини қидириб топиш учун “рақамли бармоқ изи”ни қиритишни ёки канал эгаларига қонуний даъволарни тақдим этиш учун аниқ маълумотларни қиритиш мажбуриятини тақлиф қилишни режалаштирмоқда.

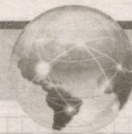
Филм, кўрсатув ва сериал ишлаб чиқарувчилар ҳам Telegramдан шикоят қилмоқда, деб хабар берган “Ведомости”.

“Море.тв” видео хизмати директори Денис Горшковнинг сўзларига кўра, мессенжер шикоятларга қисқа вақт ичида жавоб берган, аммо у сўнги мурожаатларга жавоб бермаган.

Интернет видео ассоциациясининг бош директори Алексей Бирдиннинг сўзларига кўра, агар мессенжер сўровларга бу тарзда жавоб берса ва унинг реакцияси бир неча ҳафта давом этадиган бўлса, бу спорт кўрсатувлари ва премьералар учун катта зарар келтиради.

Telegram асосчиси Павел Дуров “Ведомости” сўровига жавоб бермади. Олдинроқ эса Telegramнинг The Outline вакили ушбу хизмат доимий равишда контентни модерация қилиш воситаларини такомиллаштириб боришини айтди.

Саҳифани С.ТЕМИРОВ тайёрлади.

ДЕМОКРАТИЯ ХАСТАЛАНДИ...МИ?

Ривожланган мамлакатларда фуқароларнинг норозилиги сўнгги 25 йил ичида энг юқори даражага чиққан

Кембриж университети-нинг Демократия келажаги маркази ходимлари энг йирик маълумотлар тўплами дея баҳолашган маълумотларни таҳлил қилишди: бу 154та мамлакатда ўтказилган ва тахминан тўрт миллион киши иштирок этган 3,5 мингта сўровномаларнинг натижалари эди. Сўровномаларда одамлардан: "Ўз мамлакатингиздаги демократиянинг ишлашидан қониқасизми-йўқми", — деб сўралган.

Марказ таҳлиси

Кембриж социологлари бу ишни 1995 йилдан буён амалга ошириб келишмоқда, баъзи мамлакатларда эса 1970-йилларнинг маълумотлари бор. "Демократия бутун дунёда касал, — дейди ҳисобот муаллифи Роберто Фоа. — Биз демократиядан норозилик анча вақтдан бери ўсиб бораётганини ва, айниқса, ривожланган мамлакатларда тарихий чўққига чиққанини аниқладиқ". Дунёда норозиларнинг улуши 1995 йилдаги 48 фоиздан 2019 йилда 58 фоизга ошган. Утган асрнинг сўнгги ўн йилликларида демократияни ижобий

қабул қилишнинг ўсиши кузатилди. Бу Шарқий ва Марказий Европада коммунизм қулаши ва бутун дунё бўйлаб демократиянинг юксалишини қўллаб-қувватлаш даври эди. Аммо сўнгги ўн йил ичида маълум бир умидсизлик пайдо бўлди ва демократияга нисбатан барқарор салбий тренд юзга келди. Тадқиқот муаллифлари буни 2008 йилдаги молиявий инқироз, 2015 йилдаги миграция инқирози ва "ташқи сиёсатдаги баъзи муваффақиятсизликлар"га сиёсий ва ижтимоий муносабат деб баҳолашади.

Энг ёмон аҳвол

Буюк Британия ва АҚШда

Британияда демократияга бўлган ишонч 30 йил давомида барқарор ўсди ва янги мингйилликнинг дастлабки йилларида чўққига чиқди. 2005 йилда пасанги иқтисодий муаммолар ва ички сиёсий жанжаллар фониди, масалан, депутатларнинг шахсий харажатларини қоплаш ҳақидаги ўхшаш воқеалар ортида қарама қарши томонга оғди. 2019 йил декабр ойидаги парламент сайловлари арафасида ўтказилган сўровлар "Брексит" атрофида чўзилган сиёсий бўҳрон билан боғлиқ қўшимча пасайишни кўрсатди.

1995 йилда Британияда демократиядан норозилар 47 фоизни ташкил этган бўлса, 2005 йилда камида 33 фо-

изга тушиб кетди ва 2019 йилда сайловлар олдидан 61 фоизга кўтарилди.

АҚШда 1995-2005 йилларда тасдиқлаш даражаси Бирлашган Қиролликдагидан юқори эди — тахминан 75 фоиз, кейин эса "драматик ва қутилмаган" ҳолда ярмидан пастга тушди. "Бундай бепарволик баъзи мамлакатларда оддий кўриниш, аммо АҚШ учун ўзига баҳо беришда катта силжишни аниқлади", — дейди доктор Фоа. Таҳлилчи буни ўтмишдаги молиявий инқироз билан, шунингдек, сиёсий қутбланиш ва жамиятдаги ишончсизликнинг ўсиши билан боғлайди.

Шу билан бирга, баъзи Европа мам-

лакатлари қарама-қарши анъаналарни намойиш этмоқда. Дания, Швейцария, Норвегия ва Нидерландияда демократия қандай ишлашидан қониқиш тарихий юқори даражага кўтарилди.

Демократиядаги умидсизлик ва популизмнинг ўсиши — сабаб эмас, аломатдир, дея таъкидлашмоқда социологлар. "Демократияга бўлган ишонч сусаймоқда, чунки демократик институтлар ҳозирги даврнинг иқтисодий инқироздан глобал исишгача бўлган асосий муаммоларини яхши ҳал этмаяпти. Демократия ўз қонунийлигини тиклаш учун бу ўзгариши керак", — дейди Роберто Фоа.

Эронда МРБ жосуси ўлимга ҳукм қилинди

Эрон олий суди мамлакат ҳудудига АҚШнинг Марказий разведка ташкилоти фойдасига жосуслик қилишда айбланган Амир Раҳимпурни ўлим жазосига ҳукм қилди.

"Эроннинг ядро дастурлари бўйича АҚШ разведкасига маълумотлар этиказиб турган жосус Раҳимпур аллақачон фожия қилинган эди ва ўлим жазосига ҳукм қилинди", — деди суд идораси вакили Ғулмуҳсайн Исмоилий "Меҳр" ахборот агентлигига. Унинг қайд этишича, хайрия ташкилотига фаолият юритаётган яна икки шахс чет эл фойдасига разведка қилишда айбланиб, 10 ва 5 йилга озодликдан маҳрум қилинган.

Аэропортга қўнган самолёт учга бўлиниб кетди

Измилр шаҳридан Истанбулдаги Сабиҳа Гўкчен аэропортига келиб қўнган самолёт кўниш йўлагидан чиқиб, учга бўлиниб кетган. Маҳаллий ОАВ хабарига кўра, самолёт бортида 177 нафар йўловчи ва 6 нафар экипаж аъзоси бўлган. Турли даражада тан жароҳати олган 52 киши касалхоналарга жўнатишган.

Туркия транспорт ва инфратузилма вазири Жаҳит Турханнынг айтишича, самолётнинг кўниш йўлагидан чиқиб кетишига қаттиқ кўниши сабаб бўлган. Йўловчиларнинг аксари ўз кучи билан самолётни тарк этган, қолганларга қутқарувчилар ёрдам берган. Самолётда келиб чиққан ёнгин қисқа фурсатда ўчирилган.

У.ЙЎЛДОШЕВ тайёрлади

ОГОҲЛИК — ДАВР ТАЛАБИ

Олов, агар унга безътибор бўлинса, тилсиз ёвга айланиши турган гап. Ана шу эътиборсизлик туфайли, кўплаб тушунтириш ишлари олиб боришимизга қарамасдан, юртимизда ёнгинлар камаймаяпти. Ёнгиннинг олдини олиш борасида масъул мутахассис сифатида ҳамюртларимизга қуйидаги эслатмаларни яна бир бор ёдга солмоқчиман.

Авалло, барча маъмурий масканлар, ишлаб чиқариш, омбул ва ёрдамчи биноларнинг кўзга кўринадиган жойларига ёнгин ўчириш хизматининг телефон рақамлари кўрсатилган йўриқнома ўрнатишни эсдан чиқармайлик. Ҳамма муассасаларда буйруқ (фармойиш) асосида ёнгин хавфсизлиги талабларига жавоб берадиган тартиб ўрнатилиши, жумладан:

- чекиш учун махсус жой ажратилиши;
- бир вақтнинг ўзида сақланиши мумкин бўлган ёнғувчан материалларнинг сақланиши жойи ва уларнинг миқдори;
- ёнғувчан чиқинди ва занглардан тозалаш тартиби, махсус кийимларнинг

ЭЪТИБОРЛИ БЎЛАЙЛИК!

етарли даражада сақланиши;

- ёнгин вақтида ва иш куни тугаши билан электр ускуналарини электр тармоғидан узиб қўйиш тартиби;
- вақтинчалик очик оловдан фойдаланиш, пайвандлаш ёки бошқа турдаги ёнгин чиқиш хавфи бор ишларни бажариш тартиби ва вақти;
- иш куни тугагандан сўнг хоналарни кўздан кечириш ва эшикларни қулфлаш;
- ёнгин вақтида хизматчиларнинг ҳаракат тартиби;
- ёнгин хавфсизлиги бўйича йўриқнома бериш, ёнгин-техник минимумига асосан дарслар ўтказиш тартиби ва вақти, шу тадбирларни ўтказиш учун жавобгар шахсларнинг тайинланиши биринчи галдаги вазифалардир.

Аҳоли кўп йиғиладиган масканлар раҳбари (50 кишидан кўп) ёнгин вақтида бинони тарк этиш чизмали режа-

си билан биргаликда, хизматчиларнинг тез, қулай ҳолда бинони тарк этишига кўмаклашадиган йўриқнома ишлаб чиқишлари ҳамда ишга жалб этилган барча хизматчилар иштирокида ушбу йўриқнома бўйича камида ярим йилда бир марта амалий машғулот ўтказишлари керак.

Тунги вақтда аҳоли кўп йиғиладиган масканларда (касалхоналар, болалар боғчалари, мактаб-интернат ва бошқалар) йўриқнома икки турда: кундузги ва тунги вариантда бўлиши керак.

Масканларнинг ишчи-хизматчилари ҳамда фуқаролар қуйидагиларга амал қилишлари шарт:

- уйларида, хизмат жойларида амалдаги қонунларга асосан тасдиқланган ёнгин хавфсизлиги қоидалари, меъёрлари, стандартларида белгиланган ёнгинга қарши тартибларга риоя этишлари;

● содир бўлган ёнгин ҳақида ёнгин ўчириш қисмларига хабар беришлари ва иложи борица одамлар, жиҳозларни қўтариш ва ёнгинни бартараф этиш чораларини кўришлари керак.

Аҳоли кўп йиғиладиган (кечалар, тадбирлар, арча атрофидаги томошалар ва ҳ.к.) тадбирларни ўтказишга жавобгар шахслар тадбир ўтказилишидан аввал хоналарни назоратдан ўтказиб, ёнгин хавфсизлиги бўйича бехатар эканлигига ишонч ҳосил қилишлари лозим.

Унутманг, мана шу қоидаларга амал қилинса, тилсиз ёв бизга зарар келтира олмайди.

Д.БОЛЕГЕНОВ,

Ўзбекистон Республикаси Президенти Администрацияси Биносида ёнгин хавфсизлигини таъминлашни ташкил этиш биринчи бўлини маси ёнгин назорати ва профилактикаси инспектори, катта сержант

(Давоми. Бошланиш
утган сонда)

Исабел АЛЕНДЕ

БИЗ ЯРАТИЛГАН ТУПРОҚ

(Ҳикоя)

Учинчи кун тунда Асусена ҳаётининг охирига дақиқаларигача у билан бирга бўлган дўстининг олдида жон берди. Ролф унинг бошини кўксига босганича индамай турарди. Бироз ўтиб қизни қўйиб юборди. Қизалоқ ботқоқликдаги гул каби секинлик билан чўкиб кетди...

Қаҳва келтиришди. Ролф қизга ичишга ёрдамлашди. Иссиқ қаҳва уни жонлантирди ва Асусена Ролфга ўзининг кичкина ҳаёти, оиласи, мактаби ва вулқон отилишидан олдин содир бўлган кичик воқеалар ҳақида гапириб берди. У ўн уч ёшда ва ҳеч қачон ўз қишлоғидан ташқарига чиқмаганди. Ролф тез орада ҳаммаси тугаши, насос келтиришгач, сувни олиб ташлаб, уни ботқоқликдан қутқаришлари ва вертолётда касалхонага олиб боришлари, у ерда тезда тузалиб кетиши, совғалар олиб уни кўргани бориши ҳақидаги оптимистик гапларни айтиб қизчанинг кўнглини кўтарди.

Ролф бироз ўйланиб қолди. "Асусена аллақачон кўнглини ўйнаш ёшидан ўтган, унга нима олиб борсам экан. Эҳтимол кўйлақ олиб борарман. Аёллар ҳақида кўп нарсаси билмайман". Гарчи у ҳаёти давомида кўнглини аёллар билан танишган бўлса-да уларнинг ҳеч бирига совға олиш ҳақида ўйламаган экан.

Икки соат давомида у Асусенага ўзининг саёҳату саргузаштлари ҳақида гапириб берди. Вақт ўтгани сайин қизни мудроқ босиб келарди. Ролф эса ҳали ҳам шу ердалигига уни ишонтириш учун қоронғуда ҳам гапирарверарди.

Узун тун бўлди.

Эрта тонги эфирда даҳшатли манзарани кўрдим. Одамлар ва ҳайвонларнинг жасадлари эриган қор натижасида вужудга келган дарёлардан оқиб ўтарди. Дарахтлар тепасига ва черковларнинг кўнгирикўналарига чиқиб олган одамлар эса нажот билан ёрдам куттишарди. Фуқаро муҳофазасидан келган юзлаб аскарлар ва кўнгиликлар вайроналар орасидан тирик қолганларни излашарди. Радиодаги телефон тармоқлари етим қолган болаларга бошпана беришни хоҳловчиларнинг кўнгирикўналарига тўлиб кетганди. Озиқ-овқат ва тоза ичимлик суви танқислиги бошланди. Шифокорлар кўл-оёқлари жароҳатланганларни наркозсиз операция қилишарди. Эпидемия тарқала бошлади.

Асусена ич-ичидан қалтираб кетарди. Ботқоқликда қимирламай ётиш уни анча ҳолдан тойдирган бўлса-да ақл-хуши жойида эди. Ролф Карлейнинг соқоллари ўсиб кетган, қаттиқ чарчоқдан кўзлари киртайиб қолганди. У энди камерасини мутлақо унутганди. Бизга келган тасвирлар Ролфники эмас, бошқа мухбирларники эди.

Ролф қизни чиқариб олишга яна бир марта уриниб кўрди. Бу сафар тўсиқларни қўли билан олиб ташлашга уринди, чунки асбоб ишлатиб қизга жароҳат етказиб қўйишдан кўрқди. Аммо бу ҳам самара бермади. У Асусенага жўхори қайласини едирганди қиз қайлани қайтариб ташлади. Шифокор унинг иситмаси борлигини, лекин антибиотиклар фақат қорасонга чалинганлар учун асраб қўйилганини айтди. Рухоний келиб, қизнинг бўйнига бокиралик тумори-

ни осиб ибодат қила бошлади. Ёмғир майдалаб ёғишни бошлади.

– Осмон ҳам йиғлаяпти, – деб Асусена йиғлаб юборди.

– Илтимос, кўрқма. Кучингни асра. Ҳаммаси яхши бўлади. Мен сен биланман. Сўз бераман, қандай бўлмасин сени бу ердан чиқариб оламан! – деб Ролф унга тасалли берди.

Мухбирлар қизни суратга олиш учун келиши ва ундан баъзи саволларни сўрашди. Айни вақтда кўнгли телеканаллар вакиллари узларининг камералари, овоз ёзиш аппаратлари, тасвирчилари ва бошқа асбоб-анжомлари билан шу ерда эди. Ботқоқдан фақат боши билан елкаси чиқиб турган шўрлик қизалоқнинг юзи бутун дунё бўйлаб намойиш этилди. Ролф эса ҳаммадан насос сўраб ялинарди.

Иккинчи кун қоронғи тушгач, Ролф Асусенага яхши ухлаши учун онасидан ўрганган қадимги Австрия халқ кўшиғини хиргойи қилиб берди. Бироқ қиз наридан бери ухлади. Уша тунда Ролф кўнгли ёмон хотираларни эслади. Буларнинг ҳаммасини Асусенага айта олмасди. Ахир қизалоқ денгиз орти, Европада уруш йиллари нима бўлганини қаёқдан ҳам билсин? Унга русларнинг очликдан ўлиб кетган маҳбусларни ёқиб юбориш учун концлагерларга ташгани, тоғдек уюлиб ётган яланғоч жасадлар, тириклайин куйдирилган ва дорга осилган болалар ҳақида қандай гапириб бера оларди? Шунингдек, кўз олдида онаси хўрланган ўша машъум тун ҳақида ҳам айтиб бера олмасди, албатта. У айтиб бера олмайдиган кўп нарсалар бор эди. Ролф айтиш дамба бу хотираларни хаёлидан ўчириб ташлашга уринди. У Асусенанинг ёшида бўлган даврини ёдга олди. Ёшлигида қаттиққўл отаси уни чуқурга ташлаб, камари билан роса савалаганди. Бир марта ўзини ёмон тутди, деб отаси уни шкаф ичига қамаб қўйганида, бурчақда титраб турган ҳайвон каби қоронғуликни кўрмаслик учун кўзларини чирт юмиб, юрак уришини эшитмаслик учун эса қўлоқларини кўллари билан бекитиб олганди.

Шу нарсаларни чуқур қайғу билан ёдга оларкан Ролф бутун ҳаётини яшириниш билан ўтказган, отаси ундан ҳазар қиладиган ақли заиф синглиси Катеринани эслади. Катерина билан Ролф эмакхона столининг остига бекинишарди ва оёқ товушларини эшитиб, бир-бирларини маҳкам қучоқлаб олишарди. Катеринанинг ширин хиди ҳали ҳам Ролфнинг димоғидан кетмагандек эди. Унинг кўрқув билан нафас олиши, ипақдек майин сочлари, кўзларидаги самийимийлик ҳануз ёдда. Синглисининг ўлимидан сўнг у жуда кўп кўз ёш тўқди. Кейинчалик журналист сифатидаги барча ютуқларига ўтмишидаги қийинчиликларга бардош бергани учун эришганини англаб

етди. У қанчалик уринмасин ўтмишини унутма. Кўзлари ёшдан қизариб кетган Ролф онасини сўнги марта қора кўйлақда, волидаси уни Жанубий Америкага кетадиган кемага ўтқизганида кўрган эди.

– Илтимос, йиғламан! Мен азобланаётганим йўқ. Мен яхшиман! – деди Асусена унинг хаёлларини бўлиб.

– Сен учун йиғламайман, – кулишга уринди Ролф. – Ўзимни деб йиғламан. Мен азобланяман.

Учинчи кун водийда бўрон бўлиб, ағдар-тўнтар бошланди. Президент фалокат содир бўлган жойга ташриф буюрди. Мамлакатда мотам эълон қилди. Қўшни миллатлар ёрдам таклиф қила бошлади. Президент водийга кириш жойини муқаддас жой деб эълон қилди. Рухонийлар бу ерга келиб қурбонлар ҳақида дуо қилишлари мумкин эди. Президент қутқарувчилар сонини кўпайтириш ҳамда касалхоналарда шифокорлар ва ҳамширалар иш соатларини узайтиришга буйруқ берди. Кейин ўша бутун дунё кўрган қизалоқ – Асусена ҳақида сўради. Президент далда бўлиш учун қизалоққа кўл силкипти ва микрофонлар унинг қизчанинг жасорати бутун миллат учун ибрат бўлиши ҳақидаги эҳтиросли гапларини ёзиб олди. Ролф Карлейнинг эса ҳеч нарсаси билан иши йўқ, фақат насос сўрарди. Президент бу иш билан шахсан ўзи шугулланишини айтиб, уни ишонтирди.

Мен Ролф Карлейнинг лойига чўккалаб ўтирган сиймосини кўриб турардим. Кечки янгликлар узатилганида ҳам у шу ҳолатда турарди. Ролф Асусенага тасалли бермоқчи бўлар, лекин аксинча қиз уни юпатарди. Мен уларни ҳаётнинг бошқа томонидан туриб уч кун кўзатдим. Ролф ҳаммасига таслим бўлганди. Қизалоқнинг кўз олдида ҳалок бўлишига жимгина қараб туришдан унинг бошқа иложи қолмаганди. Асусена ўн уч йиллик умри давомида ҳеч бир йигит уни яхши кўрмаганини, дунёдан севилиш нимадигани билмай ўтиб кетаётганидан қаттиқ ачинаётганини Ролфга айтди. Ролф эса унга уни онаси, синглиси, хотини, дунёдаги барча аёллардан ҳам кўра кўпроқ яхши кўришини айтиб, қизнинг пешонасидан ўпди. Ниҳоят, улар тақдирга тан беришганди. Ролф қизнинг қийналмасдан жони узалишини сўраб секин ибодат қила бошлади. Бу орада эртаси кун ҳарбий самолётда насос етказишлари ҳақида хабар беришди. Аммо энди кеч эди. Учинчи кун тунда Асусена ҳаётининг охирига дақиқаларигача у билан бирга бўлган дўстининг олдида жон берди. Ролф унинг бошини кўксига босганича индамай турарди. Бироз ўтиб қизни қўйиб юборди. Қизалоқ ботқоқликдаги гул каби секинлик билан чўкиб кетди...

Инглиз тилидан

Ферузбек ЗИЁДУЛЛАЕВ таржимаси

● 1. Суратнинг ҳикоя қаҳрамонига умуман алоқаси йўқ.

ИНТЕРФАОЛ МЕТОДЛАР МУСТАҚИЛ ФИКРЛАШГА ЎРГАТАДИ

Ҳозирги кунда таълим жараёнида интерактив методлар, инновацион технологиялар, педагогик ва ахборот технологияларини ўқув жараёнида қўллашга бўлган қизиқиш кундан-кунга кучайиб бормоқда.

Шу вақтгача анъанавий таълимда ўқувчилар фақат тайёр билимларни эгаллаб келаётган эдилар. Замонавий технологиялар эса уларни билимларни қидириб топишга, мустақил изланиб таҳлил қилишга, ҳатто хулосалар ясашга ўргатади. Ўқитувчи бу жараёнда шахнинг ривожланиши, шаклланиши, билим олиши ва тарбияланишига шароит яратиш билан бирга бошқарувчилик, йўналтирувчилик вазифасини бажаради. Таълим жараёнида ўқувчи асосий фигурага айланади. Таҳлиллар шуни кўрсатадики, ўқувчиларнинг билими, етук малакага эга бўлишларини таъминлашда замонавий ўқитиш методлари — интерактив методлар, инновацион технологияларнинг ўрни ва роли бениҳоя каттадир.

Инновацион технологиялар педагогик жараён ҳамда ўқитувчи ва ўқувчи фаолиятига янгилик, ўзгаришлар киритиш бўлиб, уни амалга оширишда асосан интерактив методлардан тўлиқ фойдаланилади. Интерактив методлар бу жамoa бўлиб фикрлаш демакдир. Бу методларнинг ўзига хослиги шундаки, улар фақат педагог ва ўқувчиларнинг ҳамкорликда фаолият кўрсатиши орқали амалга оширилади.

Бундай педагогик ҳамкорлик жараёнининг ўзига хос хусусиятларидан бири ўқувчини дарс давомида бефарқ бўлмастикла, мустақил фикрлаш, ижод қилиш ва изланишга мажбур этишидир. Қолаверса, бу усул ўқувчининг билимига бўлган қизиқишини мустақил равишда ҳар бир масалага ижодий ёндашган ҳолда кучайтиришга кўмаклашади.

Ўқитувчи ва ўқувчининг ҳамкорликда мақсадли натижага эришиш учун қандай технологияни танлашлари уларнинг ихтиёрида, чунки ҳар иккала томоннинг асосий мақсади аниқ, яъни натижага эришишга қаратилган. Бунда ўқувчиларнинг билим савияси, гуруҳ характери, шароитга қараб ишлатиладиган технология танланади. Масалан, натижага эришиш учун балки компютер билан иш-

лаш лозимдир, балки филм, тарқатма материал, чизма ва плакатлар, турли адабиётлар, ахборот технологияси керак бўлар, буларнинг қай бирини танлаш ўқитувчи ва ўқувчига боғлиқ.

Шу билан бир қаторда, ўқитиш жараёнини олдиндан лойиҳалаштириб олиш зарур. Бу жараёнда ўқитувчи ўқув предметининг ўзига хос томонини, жой ва шароитни, ўқитишнинг техник воситаларини, энг асосийси, ўқувчи имконияти ва эҳтиёжини ҳамда ҳамкорликдаги фаолиятни таққил эта олишни ҳисобга олсагина, керакли кафолатланган натижага эришиш мумкин.

Ўқитувчи томонидан ҳар бир дарсни яхлит ҳолатда кўра билиш ва уни тасаввур этиш учун бўлажак дарс жараёнини лойиҳалаштириб олиш керак. Бунда ўқитувчи томонидан бўлажак дарсининг технологик харитасини тузиб олиш катта аҳамиятга эгадир. Чунки дарсининг технологик харитаси ҳар бир мавзу, ҳар бир дарс учун ўқитилаётган фаннинг хусусиятидан, ўқувчиларнинг имконияти ва эҳтиёжидан келиб чиққан ҳолда тузилади. Бундай технологик харитани тузиш осон эмас, бунинг учун ўқитувчи педагогика, психология, хусусий методика, педагогик ва ахборот технологияларидан хабардор бўлиши, шунингдек, жуда кўп методлар ва усулларни билиши керак. Ҳар бир дарсининг ранг-баранг, қизиқарли бўлиши аввалдан пухта ўйлаб тузилган дарсининг лойиҳалаштирилган технологик харитасига боғлиқ.

Дарсининг технологик харитасини қай кўринишда ёки шаклда тузиш ўқитувчининг тажрибаси, қўйган мақсади ва ихтиёрига боғлиқ. Технологик харита қандай тузилган бўлмасин, унда аниқ белгиланган мақсад, вазифа ва кафолатланган натижа, дарс жараёнини ташкил этишининг технологияси тўлиқ ўз ифодасини топган бўлиши керак. Технологик харитада дарс жараёнининг барча қирралари ўз аксини топади. Ҳар бир фаннинг ДТС ва шу асосида тасдиқланган таянч ўқув режа

мазмунини, негизини белгилловчи кўрсаткич ўқувчиларнинг билим, кўникма ва малакаларини эгаллаш даражасининг меъёрини белгилайдиган мезон ҳисобланади. Инновацион усулларнинг бирини танлаш ва қўллаш учун ўқитувчиларнинг биринчи вазифаси мавзу мазмунини ўрганиш ва унга "диагноз" қўйишдир. Хўш, "диагноз" нима? "Диагноз" ўрганиладиган мавзунинг ҳажми кенглигини, мазмунининг мураккаблик даражасини баёнда очиб бериш усулини ва унга сарф бўладиган вақтни аниқлашдан иборат. Ўқувчиларнинг ўзлаштириш учун мустақил фаолиятининг шакл усулларини ва унга сарф бўладиган вақтини, қолаверса, юқоридаги белгиларни ҳисобга олган ҳолда машғулотнинг шаклини ҳам белгилаш ташхисга киради... Интерфаол методлар ўқитувчи билан ўқувчиларнинг фаол муносабати, бир-бирини тўлиқ тушуниришга асосланади. Ўқитувчи дарсда тегишли муаммоларга ўқувчиларни жалб этиш, уларнинг ҳаракатини фаоллаштириш ва натижада ўзлаштиришларни таъминлаш лозим. Бунда ўқитувчи фақат фасилитатор (йўл-йўриқ кўрсатувчи, кузатувчи, хулосаловчи) вазифасини бажаради. Ушбу методлар орқали ўқувчиларнинг мустақил фикрлаш қобилиятлари ривожлантирилиб, уларда эркин фикрлаш, мустақил қарор қабул қилиш, ҳиссиётларини бошқара олиш, танқидий ва ижодий фикр юритишни ўстиришга замин тайёрланади.

Интерфаол усулларнинг асосий мақсад ва вазифалари ўқувчиларнинг мустақил, ижодий, танқидий, мантикий фикрлашга ўргатиш; муаммоли вазиятни амалий ва ҳаётий топшириқлар асосида ечиш; ўз-ўзини фикрлашга мажбур этиш; фаоллаштириш; ўқувчиларни ташкилотчилар ва йўналтирувчанликка ундаш, дўстона муносабатларни шакллантиришдан иборат.

Интерфаол методларнинг турлари жуда кўп. Шулардан мактаб фаолиятида фойдаланиш мумкин бўлган баъзи бир усуллар қуйидагилар: лекция, мунозарали баҳс, индивидуал рефлексия, жуфтликлар ва гуруҳлаш, ақлий ҳужум, роли ўйини, ишбилармонлик ўйини, расм ва сўхбатлар усули, интервью, бўш сават ўйини ва бошқалар.

Хулоса қилиб айтадиган бўлсак, интерфаол методлар ўқувчиларни ҳамкорликда ишлашга, ўзаро ҳурматга, ишчанликка, ижодкорликка, ўз фикрини баён қила олишга, вақтдан унумли фойдаланишга, одобга, тартибга ва яна бир қанча тарбиявий аҳамиятга эга бўлган фазаилатлар эгаси бўлишга ўргатади.

Сабоҳат ЗОИТОВА,
Шайхонтоҳур туманидаги
45-мактабнинг бошланғич
таълим фани ўқитувчиси

ВАҚТ ТУГАШИГА ЖУДА ОЗ ҚОЛДИ!

Соврин жамғармаси 100 000 АҚШ доллари бўлган "mGovAward" танловига аризаларни қабул қилиш жараёни тез орада якунланади!

"mGovAward" – бу энг яхши мобил иловаларни ишлаб чиқишга бағишланган Ўзбекистондаги биринчи кенг миқёсдаги танлов бўлиб, унда фақат ОТМ талабалари, коллеж/лицей ҳамда мактаб ўқувчилари иштирок этишлари мумкин.

Барча истовчилар ўз қобилиятларини қуйидаги беш йўналишда синаб кўришлари мумкин:

- Таълим;
- Соғлиқни сақлаш;
- Туризм ва маданият;
- Тадбиркорлик;
- Транспорт ва логистика.

Лойиҳаларни баҳолашда қўлланиладиган асосий мезонлар: бўлғуси лойиҳанинг самарадорлиги, унинг инновацион хусусиятлари ва ишлатишдаги қулайлиги.

"mGovAward" танлови ёрдамида сиз нафақат ўз кучингизни ўзингизга ўхшаган катта мақсадли ёшлар ўртасида синаб кўришингиз, балки маҳсулотингизни яратганингиз учун пуллик совринни ҳам қўлга киритишингиз мумкин! Аниқроқ айтганда: танлов голиби 50 000\$, иккинчи ўрин соҳиби 30 000\$, учинчи ўрин эгаси – 20 000\$ миқдордаги ютуққа эга бўлади.

Аризангизни ушбу манзилга юборишга шошилинг. Чунки муддат тугамоқда – аризаларни қилиш жараёни 2020 йил 10 феврал куни якунланади!

Эслаиб ўтамиз, мазкур танлов IT-Парк томонидан Ўзбекистон Республикаси ахборот технологиялари ва коммуникацияларини ривожлантириш вазирлиги кўмаги ҳамда Бирлашган Араб Амирликлари ҳукумати билан ҳамкорликда ўтказилмоқда.

Ўзбекистон Республикаси ахборот технологиялари ва коммуникацияларини ривожлантириш вазирлигининг 2019 йил 24 декабрдаги 466-ф-сонли фармойишига асосан "Алоқа ва ахборотлаштириш соҳаси тарихи ва мероси" жамоат фонди ҳисобрақамига 2020 йил 31 январда "Radioaloqa, radioeshitirish va televideniye markazi" DUK томонидан 10 000,0 минг сўм, "UZDIGITAL TV" МЧЖ томонидан 20 000,0 минг сўм ҳомийлик пули келиб тушди. Мазкур маблағ "Алоқа ва ахборотлаштириш соҳаси тарихи ва мероси" жамоат фонди ҳамда Алоқа тарихи музейининг 2020 йил учун тасдиқланган смета харажатларига йўналтирилади.

Ўтганларнинг охирати обод бўлсин

"Ўзбекистон почтаси" АЖ ҳамда "Тошкент почтамти" филиали жамоалари филиал директори биринчи ўринбосари Ноиля Хусяеновага онаси алоқа соҳаси меҳнат фаҳрийси

Флюра ШАРИПОВАнинг вафоти муносабати билан таъзия изҳор қилади.

Мухаммад ал-Хоразмий номидаги Тошкент ахборот технологиялари университети жамоаси "Электроника ва радиотехника" кафедраси доценти Аҳмед Абдуллаевага қизи **Лейла АБДУЛЛАЕВА**нинг вафоти муносабати билан ҳамдардлик билдиради.

Мухаммад ал-Хоразмий номидаги Тошкент ахборот технологиялари университети жамоаси "Ахборот хавфсизлигини таъминлаш" кафедраси доценти Шерзод Фуломовга падари бузруквори

РАЖАБ отанинг вафоти муносабати билан таъзия изҳор қилади.

16 | МАСЛАХАТ

COOKIES-ФАЙЛЛАР Уларни нега ва қандай қилиб ўчириш керак?

Сиз ўз қурилмангиз орқали исталган сайтга кирганингизда, компютерингиз, ноутбукнингиз, планшет ёки смартфонингизга унинг веб-серверидаги маълумотлар юклаб олинади. Булар “куки” (ёки cookies) деб аталади ва бу сўз айнан таржимда “печенье” деган маънони билдиради.

“Куки”лар фойдаланувчининг ўша сайт билан боғлиқ соғламликлари ва унинг қайси саҳифаларига кўпроқ кириши ҳақидаги маълумотларни, авторизация ва бошқа статистик ахборотларни ўзида сақлайди. Масалан, сервер сизни айнан cookies-файллар сабабли эслаб қолади ва кейинги гал кирганингизда логин-парол сўраб ўтирмайди. Дейлик, ҳаттоки интернет-дўконда аккаунтингиз бўлмаса-да, унда саватчага солиб қўйган товарларингиз кейинги кирганингизда йўқолиб қолганини кўрасиз.

Бироқ, cookies-файллар фойдаланувчи учун айрим хавфлар ҳам туғдириши мумкин. Агар сиз кўпчилик фойдаланувчидан бегона компютерда сайтга кирган бўлсангиз, кейинчалик айнан “куки”лар сабабли бошқалар

сизнинг аккаунтингизга киришлари эҳтимоли бор. Шунинг учун ҳаммаша бегона қурилмалар орқали интернетга кирганда инкогнито тартибда кириш, сайтда авторизациядан ўтаётганда “Эслаб қолиш” бандини ўчириш талаб этилади.

Англаганингиздек, cookies-файллар сайтдан фойдаланишингизни қулайлаштиради, аммо махфийлик борасида таваккалга йўл очади. Шунингдек, хотираси бирмунча кичик бўлган қурилмаларда улар йўғилиб қолиб, кўпроқ жойни банд этиши мумкин. Шу боисдан ора-орада “куки”ларни ўчириб туриш тавсия этилади. Булардан ташқари, бирор сайт тўғри ишламаётган ҳолларда ҳам эски cookies-файлларни ўчириш ва браузернинг кешини тозалаш фойда беради – кейин ўша сайт сизни гўёки биринчи марта кираётгандек қабул қилади ва “куки”ларни бошқатдан юклайди, натижада сайт тўғри акс этади.

Бунда машҳур CCleaner утилитасидан фойдалансангиз ҳам, cookies-файлларни ўзингиз мустақил ўчирсангиз бўлади. Биринчи усул осонроқ; CCleaner иловасини расмий сайтдан юклаб

олиб ўрнатасиз ва ишга туширасиз, чап устундаги “Стандартная очистка” бўлимини очасиз. Ўчириш керак бўлган бандлар орасида фақат “Cookies”ни белгилаш керак, шунда қолган маълумотларингиз ўчириб кетмайди. Кейин “Очистка”ни босасиз ва жараён тугаллигини кутасиз – бўлди.

Cookies-файлларни мустақил ўчириш ҳам унча қийин эмас – браузернинг тарихига кириб, уни тозалайсиз, бунда айнан “куки”лар бандини белгилаш шарт, қолганлари эса ихтиёрий.

Google Chrome браузерда бунини амалга ошириш учун манзил қаторига chrome://settings/clearBrowserData деб ёзасиз (ёки шу ердан нухсалаб ташлайсиз) ва “Enter”ни босасиз. Opera иловасида эса маълумотларни тозалаш соғламликлари opera://settings/clearBrowserData манзилида жойлашган.

Шунингдек, барча браузерлар учун умумий бўлган Ctrl + Shift + Del тугмачалар комбинацияси ҳам маълумотларни тозалаш ойнасини қақиради.

Демак, хавфсизлик учун вақти-вақти билан cookies-файлларни ўчириб туриш зарар қилмайди.

ТОПИЛМА

Мексикада XIV аср ҳиндуларининг ҳаммоми топилди

Бу Мексиканинг туб аҳолиси испанларгача ҳам ҳаммомлардан фойдаланганига ашъвий далил бўла олади

Мексика миллий антропология ва тарих институти (INAH) олимлари Мексиканинг тарихий қисмида бугун ҳаммомини ва испан босқинидан олдинги маҳаллий ҳиндулар ҳаёт тарзининг бошқа археологик далилларини топдилар.

XIV асрда замонавий Мехико ўрнида ацтеклар империясининг бўлажак пойтахти – Теночтитлан шаҳар-давлати гуллаб-яшнаган. Тадқиқотчиларнинг фикрига кўра, бу топилма Теночтитланнинг энг қадимги қисми – ўша давр фуқаролари учун кўплаб қадимжолар ва муҳим маданий объектлар жойлашган Темазкалтитлан мавзесини тасдиқлаш имконини беради.

Авалдан Темазкалтитландан шундай ванналар борлиги қадимги ҳужжатлардан маълум: топилма уларнинг ҳақиқийлигини тасдиқлайди. Маҳаллий тилда “наутл” деб аталган бугунги темаскал (темаскал – “Қайноқ тошлар уйи”) маъносини беради) ҳаммомларини олимлар XIV-асрда тегишли деб ҳисоблашмоқда. Гумбазили бу ишоот Мексиканинг Ла-Мерсед шаҳри яқинида, Талавер кўчаси остида жойлашган. Афтидан, ҳаммомдан даволаниши ва маънавий мақсадлар учун фойдаланилган: археологлар уни маҳаллий унумдорлик илоҳасига боғлаш билан бирга, бу ер турли покланиш маросимлари, ҳатто, ҳомилалардор аёлларнинг туғиши учун ишлатилган бўлиши мумкин, деб тахмин қилишяпти.

Тадқиқотчилар унинг ишлаш тамойилини куйидагича таврифлайдилар: табиий иссиқ булоқлар билан таъминланган темаскал илиқ сувли кичик ҳовуз ва ўтириш учун ўриндиқларни ўз ичига олади. Ишоот сомонли гишлардан қурилган ва тезонтл деб номланувчи вулкони тош билан қопланган. У сув буги билан тўлдирилган. Ҳажми – узунлиги тахминан беш метр (16,5 фут), кенлиги деярли уч метр (9,8 фут).

Маҳаллий халқ бу ерда аёл илоҳаларга сизинишган. Археолог Виктор Эсперон таъкидича, унумдорлик илоҳаларига покланиш ва сув маъбудларни ҳам киритилган бўлиши мумкин. Қизиғи шундаки, темазкалтитланликлар ҳам испанларгача агава ва бошқа ўсимликлардан тайёрланган спиртли ичимлик – пулк билан боғлиқ илоҳларга ибодат қилишган. Мазлумки, уни тайёрлаш жараёни доимо кўплаб диний маросимларга боғлиқ бўлиб келган.

Таниқли олим Эрнандо Алварадо Тесосомок (1520–1609)нинг Cronica Mexicaoytl (“Мексика хроникаси”) ҳужжатида Теночтитландан Кецаклмохуаци исмли зодагон ҳинду қизининг покланиш маросимлари учун темаскал қурилгани ва бу маросимларда таҳарриклар иштирок этгани тасвирланган. Муаллифларнинг таъкидлашича, янги топилма Темазкалтитлан шаҳрининг маънавий ва маданий аҳамиятини ва унинг маросим амалиётларини яхшироқ тушунишга ёрдам беради.

У.ЙЎЛДОШЕВ тайёрлади

Хандалар

Тунги барлардан бирига ит етаклаган киши кириб ҳаммага дебди:
– Менинг итим гапирга олади!
Ҳеч ким ишонмабди ва шу ернинг ўзида баҳс бошланиб, гаровга пул тикилибди.
Халик кишининг ити ҳеч нарса гапирмабди. Катта пулни бой берган хўжайини кўчага чиқиб, итга бақира бошлабди:
– Нега билга туриб гапирмайдинг? Ахир шунча пул ютқазиб қўйдим-ку!!!
Шу вақт ит тилга кириб дебди:
– Э, хўжайин! Лекин эртага яна гаров ўйнаб, биз қанча пул ютиб олишимизни билсангиз эди.

● Эри компютерда ўйин ўйнаб ўтирса,
● хотини ёнига келиб:
● – Дадаси, менга ҳам беринг. Бироз
● ўйин ўйнай, – деса.
● Эри асабийлашиб дермиш:
● – Овақат қилаётганимда бирор
● мартта чўмични сўраганманми сендан!

<h1>Xabar</h1> <p>МУАССИС:</p> <p>ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ АХБОРОТ ТЕХНОЛОГИЯЛАРИ ВА КОММУНИКАЦИЯЛАРИНИ РИВОЖЛАНТИРИШ ВАЗИРЛИГИ</p> <p>Бosh муҳаррир Абдуғани АБДУРАҲМОҶОНОВ</p>		<p>ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ: Шухрат СОДИҚОВ (Ҳайъат раиси), Назиржон ҲАСАНОВ, Коммуна ИРИСБЕКОВА, Тўлқин ТЕШАБОВЕВ, Лутфилло ТУРСУНОВ (Бош муҳаррир ўринбосари), Усмонжон ЙЎЛДОШЕВ (масъул котиб).</p> <p>Тахририятта келган қўлёзма ва суратлар эгаларига қайтарилмайди. Муаллифларнинг фикрлари тахририят фикридан фарқланиши мумкин. Нашримиздан кўчириб босилганда “Xabar”дан олинганлиги кўрсатилиши шарт.</p> <p>Газетани тайёрлашда интернет материалларидан ҳам фойдаланилади. Баҳоси келишилган нархда.</p>		<p>МАНЗИЛИМИЗ: 100000, Тошкент шаҳри, Амир Темури 1-тор кўчаси, 2-уй (мулкдор: Олов бозори). Телефонлар: 71-234-18-59, 71-234-18-31, факс: 71-234-17-91. E-mail: info@xabar.uz</p> <p>Обуна индекси — 228.</p> <p>Газета тахририят компютер базасида терилди ва саҳифаланди. Дизайнер: Аслиддин БЎРИЕВ. Навбатчи: Барно СУЛТОНОВА.</p>																					
<p>Газета Ўзбекистон матбуот ва ахборот агентлиги томонидан 0016 рақами билан 2013 йил 23 июлда рўйхатга олинган.</p>		<p>Газета ҳафтанинг жума кунини чиқади</p>		<p>“Шарқ” нашриёт-матбаа – акциядорлик компанияси босмахонасида chop этилди. Мавзил: Тошкент шаҳри, “Буюк Турон” кўчаси, 41-уй.</p>		<p>G-257 сонли буюртма. Офсет усулида босилди. Қоғоз бичими А-3, ҳажми 4 босма табоқ. Алади: 4835 нусха.</p>		<p>ISSN 2010-6424</p> <p>Босишга топширилди — 23.00. Босишга топширилиш вақти — 24.00.</p>																	
<p>Вилоят муҳбирлари:</p>		<p>Андижонда 226-47-80</p>		<p>Бухорода (99)854-7305</p>		<p>Жиззахда (94) 199-95-64</p>		<p>Наманганда (91) 353-71-25</p>		<p>Навойда 225-91-10</p>		<p>Нукусда 554-35-45</p>		<p>Самарқанда (91)557-84-44</p>		<p>Термизда (91)235-88-68</p>		<p>Тошкентда 234-18-59</p>		<p>Урганча (97) 211-65-05</p>		<p>Фарғонада 244-18-05</p>		<p>Қаршида (93)931-08-99</p>	